

ADATTÁR.

PRÁGAI ANDRÁS ÉLETÉHEZ.

A *Fejedelmeknek serkentő órájának* első és harmadik könyvének magyarra fordítójáról nem sokat tudunk. Bod Péter írja róla, hogy a s.-pataki kollegiumban tanult s onnan Sári Orvos Mihály pataki pap a maga költségén küldötte Heidelbergbe. Ott az egyetem anyakönyve szerint 1616. július 27-én iratkozott be. Bod írja azt is, hogy az 1617-dik esztendőben a Jubileus alkalmatosságával prédikált az Akadémián. Visszatérésének ideje nincs feljegyezve. Bod is csak azt említi, hogy azután a szerencsi ekklesiában paposkodott, a holott lakván, magyarra tolmácsolta a Gvévárrai Antal Fejedelmek serkentő óráit, bővítvén azokat maga is sok jeles mondásokkal és tudományokkal. Ennek ajánló levelét Szerencsen 1628-ban Mindszent hóban írta alá. Mint alább látható, 1624-ben már szerencsi pap volt. Ajánló levele végén ezt írja: »valakik engemet ismérnek és nyavalyás betegséget látták, bizonságim lehetnek, minémű beteg voltam én akkor, mikor ez könyvnek fordításában munkálkodtam, hogy még kezeimmel sem birtam, hanem írődeák pennájára tolmácsolttam, kinek alkalmatlansága miatt sok bosszúságot nyeltem, valamennyiszer eszemben vettem az Ortographia, az igazán való írásnak regulája ellen az fogyatkozást. Minek okaért vétkül ne tulajdoníttassék énnékem, ha az első és harmadik könyvnek fordítása, az második könyvnek magyar nyelven való folyásával (mely az előtt régen az Tekéntetes és Nagyságos Draskovics János neve alatt kibocsátottat vala Prágában) nem egyezne és el nem érkeznék: mert mind az sietség s mind egyébféle szorgalmatosság s mind hivatalomban való eljárás, rajtam voltak.« —

Egyébféle szorgalmatosságai, aggságai felől, melyek súlyosabb része csak azután nehezedett reá, a következő leveleket közölhetjük:

I.

Spectabilis ac magnifice domine et frater mihi charissime, salutem et obsequiorum meorum addictissimam commendationem.

Áldja meg isten Kegyelmedet minden jókkal, jó egészséggel, hosszú étellel. Értem az Kegyelmed levelébül, hogy az szerencsi prédikátornak még valami kevés restantia volna hátra és hogy az itt való plebanust contentáltatta volna, bizony dolog hogy eddig is rajtam nem mult volna, minthogy nem is mult, de énnekem is mind conscienciámban s mind becsületemben jár, hogy az régi makoviczai uraméktul és szegény istenben elnyugdult urunk atyánktul rendeltetett és megtartatott fundatióban az itt való nyavalyás plébánust megtartsam és gondját viseljem; láttam és bátyám uram az quietantiát, de nem az egész dézmárul, hanem csak négy köből zabrul tizegy köből rozsrul, három szapu borsóruul, három szapu tatárkárul és két köből árpárul, ezeket penig tudják, hogy sokkal több volt és ki nem adták az recta és rata dézmabeli portiót, mindazáltal ám isten neki annyi mint az, arrúl is megalégíttetem az egy úttal, de én protestálok, hogyha kegyelmed is ennek utána az régi mód, szokás és rendelés szerint az itt valót nem contentáltatja, bizony én is Prágai uramat nem contentálok. Ezek után éltesse az uristen kegyelmedet jó egészségben. Ex Zboró die 12 Aprilis 1624.

Spectabilis ac magnificae dominationis vestrae
servitor et frater
addictissimus
Paulus Rákóczy.

T. G. Az czédulát visszaküldtem kegyelmednek és Márton deáknak megírtam, igazítsa el restantiáit mindenképpen és elégítse meg.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Georgio Rákóczy de Felső-Vadász comiti comitatus Borsodiensis, serenissimi sacri romani imperii Transylvaniaeque principis ducisque Oppuliae et Ratiberiae consiliario etc. domino et fratri mihi charissimo.

(Eredeti je Orsz. Levélár. Rákóczy-levélár.)

II.

Chernel Györgynek Rákóczy jószágigazgatójának levelébül. „Írtam Patakon 18 die Julii anno 1631.“

Pál uram ő nagysága az minap az mivel excusálta magát az szerencsi predikátor fizetéséből, nem helyes; megbocsásson ő nagysága, mert valamit ő nagysága Szalaira fogott, ők cselekeszik azt és ugyanakkor jelen volt Szerencsen az zborói plébános, beszélt is Prágai urammal, én velem is; reá kérdeztem; de nem panaszkodott az nagyságod tisztviselőire; de én látom, hogy Pál uram ő nagyságával abból nehezen alkhatunk meg, hanem nekem is el kell vennem az zborai plébános jövedelmét, ha ugyan egyéb nem lehet benne. Az mi az isten tisztességét, vallásomat és religiomat illeti, noha vétkes bűnös ember vagyok; de elhittem, oly religiót vallok, az melyen kívül bizony nincsen üdvösség,

azt tökéletesen elhittem; az isten tisztessége mellett lelkem üdvösségéért mit nem cselekedném, valami tülem lehet, kegyelmes uram, abban nagyságod meg nem csalatkozik.

III.

Illustrissime princeps ac domine domine nobis clementissime, praemissis ardentissimis votorum nostrorum pro foelicissimo illustrissimae celsitudinis vestrae principatu suffragiis, a dicitissimam officiorum nostrorum humilium commendationem.

Nagyságod alázatos káplánjának Prágai András uramnak Szerencséről való elszánt szándékát senior urunk ő klmé arestuma, Chernel György urunk Ngod akaratjából tött admonitiojára, mind ez óraig tartóztatta. Az arestum alatt lévő atyánkfiának sok instantiájára, ez mai napra senior urunk terminált volt és az szerencsi uraim is Chernel György urunk levelel comparealván, arestumoknak minemő ratióit adták, Prágai András uram is mint replicált, archivumunkba az ekleziának jó szokása szerint bejegyeztük és conserváljuk. Mely replicatiót Prágai uramnak maga mentségére elegendőnek lenni tetszett minékünk. De szemünk előtt viselven Ngodnak, mint isten után az ekleziának egyetlen egy csillagának és főoszlopának hozzánk való gratiaját: alázatosan supplicálunk Ngodnak, az eklezia iudiciumát ne difficultálja Ngod, sőt méltóztassék Ngod parancsolni az szerencsi uraimnak ennyi esztendőktől való hűséges szolgálatjáért az megnevezett Prágai András atyánkfiát bocsássák csendesen el. Kötelezi Prágai uram arra magát, valamikor s valamiben Ngod parancsol neki, szintén olyan nagy hűséggel és engedelmességgel szolgál Ngodnak, mintha Ngod birodalma alatt laknék. Jövendőben pedig ha az occasio úgy kezdi mutatni, Ngod birodalma alá örömet mégyen, csakhogy most busultában mondott nagy fogadását meg nem másolhatta.

Sőt mi is fejenként Ngodnak szolgálatjára alázatos kápláni vagyunk, azon is vagyunk, oly atyánkfia succedáljon Prágai uramnak, hogy az szerencsi ekleziának sem egyképen sem másképen fogyatkozása ne legyen. In caetero eandem illustrissimam celsitudinem Vestram protectioni divinae commendantes.

Datum ex semi generali nostra Tarzialiensi 18 Septembris anno dni 1631.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
adictissimi
senior, conseniores et reliqui
domini fratres
Michael Szepsi
senior.

Külczim: Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczy dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino ac Siculorum comiti etc domino domino et patrono nobis clementissimo.

(Eredetije Orsz. levéltár Rákóczy Itár.)

RÉVAI MIKLÓS LEVELEI PAINTNER MIHÁLYHOZ.

— Harmadik közlemény. —

11.

Kintsem Édes Barátom! ¹

Isten látja lelkemet, nem azért írtam, hogy meg sértsek, Hiszem, jól tudom én azt, hogy senkisésem hizelkedhetik azzal magának, mint ha mindenedet, minden környül állásra nézve, kivált egy tekintettel által láthasson. Én az én részemről egyenesen meg vallom tsekélységemet. Mind azon által a' még is az emberi gyarlóság, hogy míg a' valóig érnek, kiki el vélte szerint állatását erődíti, s többire olyly buzgón is, hogy hevesebb vetékedésekben olylyat is ejtenek, a' min a' leg jobb barát is meg indulhatna, ha azt nem tekéntené, hogy tsak vetekedő hevességből történt, nem pedig fel tett sértő szándékból. Édes Barátom! bizony így estek hibáim. Hiszem, ilylyen buzgósággal magad is elrántottad elég kemény nyomósan író tolladat. De ti engem úgy meg támadhattok, a' mint akarjátok, s a' mint magával hozza buzgóágtok, nem bánom, akár jó melegen le forrázva, akár hidegen zápor jég esővel. Mind édesen esik nékem; először hogy töletek jő; azután, hogy sokat tanúlok is. Én bizony szerentsének tartom magamat, hogy ezt is hozzátok küldöttem leg először. Lám! mi sokat jobbítottam már rajta: egészen más formába vagy on öntődve: a' daganatos puffadozása le apadott, a' sértő szurása meg tompult, a' darabosa meg símult. Tekintetes Uram Atyámnak pedig ezerszer, meg ezerszer kell tsókolnom kezeit, hogy jobb útba vezetett. Édes Miska Bátsim! kérlek! ne haragudj reám! botsásd meg nem szívemnek, hanem hevességemnek, meg gondolatlanságomnak vétkit!

A' mit mondasz, hogy Bétsben is Papok írják az Ujságokat; ellen vettem itt azt én is. De mit tehetsz róla, ha még azt is kárhoztatják. Az időtől kell várnom. Továbbá, ha az Isten meg segítene, Patzkóval is könnyű már el végezni a' dolgot. Ő nem igen kap már ezen a' Privilegiumon, minthogy ótsóbban nem akarja adni az Ujságokat, a' Magyarok pedig sokallják, a' menynyire most fel verte, kivált tsak egy fél árkuskáért. Azt irogatják, már sok részekről, ha tsak Patzkó alább szállana, 600 is volna a Váltó. Most azonban még tsak 200. És ha én nem írnék, még anynyi se volna. Nékem mindenkétől 3 forintom járván a' feléből, tehát 600 forintra megyek. Ebből kell pedig 200 forintot adni a' kül földi Ujságokra, és a' mindennapi levelezésekre. A többi élelmemre, szállásomra, adóságom kifizettetésére úgy el oszlik, hogy semmit se tehetek el. Azután, ha így se volna Patzkó dolga: tsak ugyan szabad most akárkinek is Ujságot írni. Ha innét el űznek, én ugyan Bétsben Társaság nélkül is kéntelen fogok lenni tsak leg alább addig is írni, míg adóságaimból ki vágom magamat. Édesem! köz nyavalya az még rajtunk, hogy egyéb idegen nyelvekbenn űzven a' tudományokat, és mint

¹ Időközben Révay Bécsben és Grácban tartózkodott. Ez utóbbi helyről gyűjteményünkben nincsen Révaynak levele.

egy elmerülvén benne; bármilyen nagyra is terjeszkedjünk egyéb aránt: itt még sem vesszük annyira észre, hogy kiki, s mi nagy Tudós Férfiak anyanyelvünkön mit irogatnak nálunk. Együtt voltunk Gróf Teleki Józsefnek tiszteletén: még sem tudtuk meg, mi felséges dolgokról írt ő már Magyar nyelven. Én örömmel olvastam már alkalmas részét, a' mi ki nagyon már nyomtatva. E' pedig akarmi Frantzia Fő Iróval is vetekehetnek. Szakasztott oly nagy Báró Ortzi Lőrincz is; Bartsai Ábrahám is, a' Toskánai seregben Fő Strázsa Mester: és más többek Hazánk Nagyjai közül, a' kikről tudom, hogy az ilyen Társaságnak önként lesznek Tagjaivá.¹ Mert erről már alkalmas régóta hallottam beszédeiket. Csak hogy eddig a' Fundust jól ki nem gondolták. A' Munifica Collatio, jól mondod, magán egyedül tsekély: de jobb a' honorum Fundus, jobb a' Typographiai Fundus. A' honorum Fundus, bizonyos vagyok benne, hogy 6000 forintra is felmegyen. A' Typographiai Fundus mennyire terjed, alkalmasint észre vehetjük, látván, mi hamar, mi nagy házakat emelnek a' Könyv Nyomtatósok. Ezek tehát, és még más többek, nevezetesen Molnár János is, örömet lennének Membra Magnifica. A' Membra Meritissima, kik valami részt vennének a' jövedelemből, azok is hála Istennek elegenden volnának, úgy hogy válogatni is lehetne benne. Tudod, hogy a' Magyaroknak kicsiny is elég, és ha betsületért ingyen is sokan irogatnak, mennél inkább, ha még valami bizonyos segedelmek is volna. Azután, elejtenék úgy is csak nevedünk kellene. Tudod, minden nagy apró a' kezdete.² Azonban a' kezdethez is képest elég nagy már a' Magyarság: vagynak felesen is. Ihol ezekről is való bátor bizodalom. Azonban nékem, kivált elejtenék a' kezdethez, elég csak két ember az Ujság írásban való segédül, egyéb Társaságnak pedig vagy hat hét Ember. Kintsem Édes Jó Barátom! kérek ne neheztesd reám! Ne vedd rossz néven, hogy most is irok. Én csak bízom, még is, hogy valamire mehetünk, ha nem is a' Társaság neve alatt, leg alább másként. Azután, a' miket találtam hevesebben írni egyebekről is, hiszem, köztünk volt csak írva. Vagyok Poson 7, Febr. 1784.

Igazán szerető tisztelőd Révay.

Igaz bizony! vévén a' nyálabb írásokat, ott nem lelém benne azt, a' mit szebben le írtam volt Instantziának. Ha Tekéntetes Uram Atyámnál nagyon, jó a' dolog: csak más kézre ne jöjjön! anynyival is inkább hogy egészen más formába öntődik.³

¹ Az egész levelet Paintner engesztelésére írta Révay, ki szokott heveséggel sürgette a »Magy. Tudós Társaság« létesítését.

² Erre vonatkozólag Révay egy másik levél hátlapjára e distichonokat írta:

Minden nagy apró a' kezdete, minden idővel
 'S a' halkal véssen erőt és *gyarapodva* terül.
 S melly tölgyfa alatt árnyékban most legel a' nyáj,
 Kis makk volt, mikoron pásztora földbe veté.
 A' Duna is, kit alig győznek nagy partjai, ottan
 Tsak kisdéd forrás, ahol először ered.

³ A' tudós társaság érdekében József császárhoz intézendő folyamodványról van szó.

Kedves Barátom!

Bécsből Pozsonba költözködve, ott hamar végeztem dolgaimat, hogy hosszadalmasabb ott létemmel megint fel ne ingereljem ellenem *azt a' nem embert*. Hanem irtózom mégis egyenesen haza menni. Győrött meg akadtam, Rajnisonál tartózkodom, és a' Magyarországon dolgozom mind addig, a' míg meg nyerem az engedelmet a' magától önként elővetődött Praefektus hivatalra. Úgy kértem, hogy, ha emberi érzéssel bír Pr: meg kell illetődnie, és meg nem tagadhatja engedelmet. Várom napról napra válaszáat. Még Bétsből írtam Vitzay Grófnénak is. Egyenesen pénzt koldúltam tőle. Szörnyő inségem vitt reá. Ha talám valamit irt, vagy irand néked, kérlek útasítsd utánnam. Most hallom, Pozsonban vagyon. *Faludiról* igen nyughatatlan vagyok. Mihelyest valamiben meg állapodhatom, annak ki botsattatásához fogok, a' te javallásod szerint. El ne hagyj, mutasd magadat ezek utánn is Barátomnak. *Rajnis köszönt*. Örvend *ditső Szerző* Nevednek, 's kíván többekre is erőt, és kedvet. Fiúi mély tisztelettel tsókolom kegyes kezeit T. Uram Atyámnak, 's Aszszony Anyámnak, Hugom Aszszonyt is tisztelem. A Gróf Úrfiat is. Vagyok Győr 15. maj. 1784. Szerető Tisztelőd R.

Kintsem Édes Barátom!

Mi ereje vagyon a' viszontagságnak¹ inséges állapotom öli bennem azt a' nemes érzést, melylytől élesztetvén a' legszebb igyekezetekre gerjedeztem. Hasonló némelyly szenderezéshez életem: ha mi ösztön fel is ébreszt, tsak kitsiny idő telve megint álomba merülök. Ihol eme' betegségem az oka, hogy leveledre is olyly igen későre válaszolok. Azt is azoknak köszönhetem, a' kik elmebéli tehetségemet tekintvén, sajnállották el veszni erőmet, és már elevenebb indulóba hoztak. Rajnis már akkor Ácsott volt Eszterházi Károlynál udvari káplány képen, mikor vettem leveledet. Hamar azután be jövéen Győrré, köszöntöttem neveddel, közlöttem is leveledet, és *Faludi iránt való szorgalmadat*. Ő azóta anynyira is vitte a' dolgot Majláttal és több tífélétekkal, hogy alkalmas segedelmet gyűjtének össze. Engem azért ezzel amúgy ébrettebben fel serkentének, hogy már, tsak nem olyly könnyen aluszom el. *Faludit nem sokára közre botsátjuk*. Én a' napokban már által is megyek Szombathelyre, hogy a' többit is hozzá szerezzem, a' minek híjával vagyok. Leírtam ugyan azt egyszer, de Grétzett vagyon: onnét pedig meg nem kaphatom. Nints más mód benne: megint a' kút főhöz kell mennem. Ne félted az írás módját: hiszem olylyan betűk nincsenek is, a' milylyenekkel írok, azért nem úgy fog kinyomtatatni, tsak nekem kedvem vagyon így magamnak irdogálni, hogy két betűt ne vessek egy helyett.¹ Ezt meg írom örömedre: mert tudom örülni fogsz, ha már szép szín-

¹ Azt a helyesírást érti, melyet az alábbi, 15. számú levélben is alkalmaz.

benn, azzal a' nagy készüllettel, melylyet tőlem várhatsz, kijő egyszer Faludi. Annak is fogsz örülni, hogy ez a' munka engem olyly ébredt állapotba helyeztethet, hogy többé el ne szunynyadjak. Irtam már Erdélybe is Benkőnek. Sajnálom, hogy mind azt nem közölhetem veled, a' mit írtam. Denisről és rólad olyly nyomósan, olyly érzékenyen írtam, a' mint mind kettőtök érdeme, és az én szeretetem rakosgatta tollamra a' szavakat. Benkő ugyan bizony kéntelen leszen veletek levelező társaságba állani, kivált veled, a' ki úgy buzgol a' Magyar Tudománybéli Történeteket szép és rendesebb világba hozni. Benkő is úgy panaszkodik, hogy Horányi itt inkább füstölgő homályt borított fölébe, hogy sem világot. Kedveskedtem Benkőnek, az enyémen kívül a' te munkáddal is. Itt én alkalmas jó állapotban vagyok egyéb aránt, az az szegényül ugyan, de tsendesen — még is, tsak hogy a Vitzai háznak hirtelenkedése vétkét nem felejtethem. *Olyly motskot tett hirembe*, olyly akadályt szerentsémben, egy szóval ő az oka, és az ő hirtelenkedése, valami szerentsétlenségem volt eddig, mind Gréztett, mind Pozsonbann. Ha vagyon Isten, és igaz az az Isten, boszszúlatlan nem hagyja. De megint háborodom. Nagyságos Pásztori Udvari Tanácsos Ur nagy kegyelemmel vagyon Faludi iránt. Tartsd meg abban a' szép szándékábann: és azon kívül verd ki fejből azt, a' mivel Vitzai meg terhelte. Mert ő mindig tsak Vitzaival szállott ki, mikor a Társaság¹ dolgát is sürgettem. *Pedig mi köze Vitzai dolgának a' Társasághoz*. Istenem! tsak veszni kell annak az ebnek, kinek egyszer veszett nevét költik. Ezekbenn a jó Urakbann sok szép tulajdonság vagyon; hanem általjában azzal vétének, hogy ilyen esetekben nem hallják mind a két felet, azutánn úgy ítélnék, az az igazságtalanul. Rajnis köszönt. Tisztelem Hertzeg Urfidat. Tisztelem Denis, Hebler, Bruszik Urakat. Tekintetes Bisztritzkey Urnak, Édes Uram Atyámnak, Édes Aszszony Anyámnak kezeit tsókolom, és vallom magamat számtalan jótéteményeiért örökös adósának. Hasonlóul tsókolom Húgom Aszszonyt olyly ártatlan érzéssel, milylen egy szerető testvére, szerette egyetlen Testvéréhez. Igaz, Purulitsot is tisztelem, Purgert 's a' többieket. Köszöntöm Örsikét is. Hát él e még a' Remeténk? Téged is végre forrón csókollak, és kívánok tőled úgy szerettedni, mint én szeretlek. Meg ne útaltassa személyemet viszontagságos állapotom: hiszen az előtt is nem szerentsémért szerettél, hanem jó lelkemért. Frissen légy. Győrött 28. napján Pünkösöd' havának 1785. Igen nagyot vétettem, elhagyván Szlávi Udvari Titkos Urat, tisztelem.

14.

Főtisztelendő Nagyságos Prépost Ur!

Kintsem Édes Ötsém!

Úgy bízom jó szivedben, hogy ezek utánn is azzal a' bátorsággal járulhatok hozzád, mellyre engem' ezek előtt már alkalmas régóta ébresztett különös szereteted. Azon állandó nemes indúlatú Lelked: hogy kit

¹ Magyar tudós társaság.

már az előtt barátságodra érdemesítettél tulajdonságaiért: annak előtted való tekintetét mostani *tündöklőbb állapotodnak sugári*¹ el nem nyomhatják. Az vagyok én ennek utána is nálad, és lelkem ki hültéig az akarok lenni a' ki voltam, állandó tisztelőd, és barátságodra oly méltó kedvesed, kit szeretni soha meg ne pirulhass. Látnod e oly nagy volt előttem mindenkor érdemed: mellyet eme' mostani nagyságos állapotod semmiben sem öregbíthetett: hanem igen is engem' forró öröm érzéssel megtöltött: hogy a' mikre szép tulajdonságaidért, nemes hivatalodban jeleskedő bugóságodért, és szorgalmadért méltónak tartottalak: azok a' tiszteletek, a' való érdemnek jutalmi, nyomba követnek már, mint a' derék testet a' hív árnyék. Erősödjél ezen nagyságos állapotodban még felségesb méltóságokra! A' millyen forró mostani felemeltetéseden való örömöm, szakasztott olyan' a' jövőre is buzgó lelkemnek kívánása. Kintsem Édes Ötsém! miért nem írom én még most is a' *Magyar Hírmondót*? Ezen fel emelkedésedet említvén, mi eleven hazafisággal, mi nyomós dolgokat írhatnék most a' Nevelésnek való Érdeméről? Tudod Hazánknak ebben is meg vesztődött állapotját. *A' mi nagyjaink oly alacsonyán vélekednek ezen nemes és nyomós Hivatalról: kivált ha Magyar Fit választanak Gyermekük mellé:* hogy szakad mindenik, józanabban vélekedő Hazafinak a' szíve, azokat a' képtelenségeket szemlélvén. Nagyobb betsben van a' gyülevész bitang nép, egy Lovász, egy Vadász, egy Segtörő, tisztességgel mondván. De, hiszem, veszik is hasznát. Hanem hagyjuk abba ezt a' kedvetlen dolgot. Élnek a' te Kegyes Uraid: és ha még el nem nyomja egészen Múzsámat a' gonosz üldözet, megeresztem nem sokára tollamat magasztalásokra. Most Győr-ről szólván, képezheted magadnak, hogy egy tégedet szerető szív mitsoda örömmel nézheti azt a' játékot, mellyet mutat itt külömb külömb változással ama' gonosz irigység, emez örvendetes híren elér-mülve, kinek valaha üldözése tárgya voltál. Vigasztalással teljes győze-delem ez! mikor a' le tapodtatott Jámborság a' pokol irigységnek magát méreggel epesztő boszszújára oly nagyságosan felemelődhetik. Vajha adja az Isten nekem is, hogy, a' mint már én is némű némű képen vigasz-talódom, és lábra kapok, itt helyben, a' hol gyalázattal illetenek, hírem' és szerentsém' rontóinak meghazútoltafasokra: fel épülve, úgy érjem mennél előbb jobb sorsomnak valóságát is. Tudom, meg nem tagadnád tőlem közbe vetésedet, ha valami képen alkalmatosságod lehetne a' dolog-hoz szállani. Én itt azt a' Tanító Hivaltal sürgetem, mint Váradon voltam. A' Rajzoló Oskolat bé kell itt is hozni a' Várasnak: azért, a' mint tehetem, már a' Várasnál forgolódom. Tisztelem aláztatosan Nagyságos Pásztori Udvari Tanácsos Urat: hasonlóúl Nagyságos Dénis Tsászári Tanácsos Urat, Hebler, és Bruszik Urakat. Tekintetes Bisztritzey Házba vidd által seregesen fiúi tsókaimat, örök háladatosságomnak mind azon forró jeleit. Frisen légy, és szeressed Tégedet igazán szerető barátodat Győrött 7. Jun. 1785.

Révait.

¹ Paintner ekkor lön rátóti prépostá.

15.

Tisztelendő Paintner Mihály Urnak, Legkedvesebb Jó akarójának, Révai Miklós.

Szerentsés új esztendőt kívánok. Kérlek azont kívánj nevemmel az egész Bisztritzei Uri Háznak, a' hova én a' sok jó téteményekért örök haladatossággal tartozom. Mind eddig úgy meg vontam magamat, hogy még tsak irni sem akartam Barátimnak. Azok a' szörnyű sok esetek tsak nem egész érzékenytelenné tettek. Tudod nagyobbadát, nem is tsodálkodhatsz, ha békétlen fel háborodom. Soha sem hihette volna az ember, hogy annak a szeleburdi Háznak igazságtalan hirtelenkedése anynyit árthasson. Az üldözött szinte még Gréztett is, Posonban is, és még a' Társaságnak fel állíttatása dolgában is. *Ide érkezvén, olyly rút nevemet találtam, olyly meg motskolva, hogy tsak el iszonyodtam bele. Azért is el tekéllettem itt maradni, hogy meg hazutoljam szomszéd gyalázómat.* Hála Istennek, itt igen jó helyen vagyok, betsületem az alatt napról napra nevekedik. Tsendesség életem. *Újra születődöm,* újra nevekedem, ha szinte későbbre is valamelyly újabb szerentsére. Én telylyes reménységgel vagyok, hogy előbbi szeretetedet akkor is fel lelem benned, és hajlandó lésszesz újabb pártfogással előbbi jó szándékokodat támogatni, melylyet a' szerentsétlenség, a' gonosz akarat úgy fel kevert. Ugy hizelkedem magamnak, hogy te engem mindétig azon egynek esmérvén, a' kinek elejétől fogva esmértél, valamint most a zivatarban szánakodásra méltónak itéltél, úgy az utánn segedelmedre — megint érdemesnek fogsz tartani. Mit hallasz Gréztből? ott vagyon e még Barátod? Vajha tsak már írásaimnak vissza szeretetésekre szert tehetnének! Hiszem, azokkal mit nyér, ha ott tartoztatja? Az idegen könyvekből se tehet magának haszont: mert azokat tsak ugyan viszsza kell adnia minden Törvény Szék előtt. Ha nem vagyok terhedre, és még tehetysz valamit Barátod által, kérek, vesd még egyszer közbe magadat, kivált Hebler kedvéért, hogy ott ne veszzen ritka könyve. Megküldöm igazán le irva mind az én könyveimet, mind pedig az idegeneket, melylyek még ott vagynak. Én a jó Urnak, hogy adósa vagyok, nem tagadom: igyekszem is megfizetni; tsak jobb rendben lehessen állapotom. Onnét is elég bizonyos lehet, hogy meg nem akarom tsalni, mint hogy tőle is úgy vettem fel a pénzt, hogy eleget tegyek egyéb Hitel adóimnak. *A' Praenumeratio Faludi verseire tsak ugyan meg nem lehet a' szomorú környűl állások miatt.* Pártfogót pedig hol kapok? *Kelczet*¹ kezdette a' Dicsőség tsiklándozni; de még sem bízhatok hozzá. Azonban érte lésszesz még is, talám tsak valamitskét is nyerek tőle. Budáról halljuk Országunknak léendő újabb fel osztatását: de más többeket is. Szegedről megküldötték a' Magyar Nemesség meg fogatott Hóhérjának Árnyék Képét, az ő egyik Társa Képével, reménlem, hogy még Ujságot küldök

¹ Kelcz győri kanonok, a kőszegi Kelcz-Adelfi-féle árvaház megalapítója. Kelcz, mint Paintner is exjezsuita volt.

neked is. Mutogasd, a' hol mutogathatod. Ha engedik foglalatosságaid, vigasztalj válaszoddal, és szeress.¹

Győrött 1785. Boldog Aszszony' havának 20.

16.

Főtisztelendő Prépost Ur!

Kintsem Legkedvesebb Barátom!

Érzed, mi gyönyörűség az, és mi vigasztalás a' Nagy Léleknek, ügye fogyott szegényeken segíteni. Erre nézve is bizom hozzád, de azért fő képen, hogy Szíves barátom vagy. Az Élő Egy Istenre kérek, el ne hagyj, segíts rajtam, a' miben tsak lehet. Egész kétségbe esés állapotom. Félve, rettegve várom a' Hírré adásnak ki menetelét. Mindenek úgy fenyegetnek, hogy szomorúan fog ki esni. Más fél esztendeje, hogy a' Rajzolás Tanító Hivatalt is lesem itt, abból is már egészen ki forgatnak. A' hol vagyok, a' Háznál a' Jó Urak igen szeretnek, örömet is meg tartanának, tsak lehetne. De a' sok adóságok miatt mindenből ki fogynak. A' Kamara el vette már nagyobbadát Jóságainak Executio képen: a' többiből a' többi Hitel adók akarják már ki turni. Magok is majd alig élhetnek. Én, a' meddig lehet, tsak egyedül asztalért, és szállásért tartózkodom nálok, örömet is, szeretetből, hogy jó szívűek, és kivált a' Gyermekéért, kiket igen szánok. Mellesleg való reménységem nyujtódott valamit kereshetni, de, mint már jelentém, mind a' kettőből ki forgattatván, egész kétségbe esem. Nem tudom, hová, s merre forduljak. Esedezem, légy Pártfogóm! Nem igen rég hallottam, hogy De Pauli Ur Praefectust keres Gyermekei mellé. Tudd meg, ha igaz-e, és módját ejtsed, hogy oda mehessek, a' vagy más helyre is valahová, tsak Nagy Urhózz nem. Meg ütött már a menykő, rettegek még árnyékától is. Segíts Szegény Révaidon.

Győrött 3. Sept. 1785.

17.

Főtisztelendő Prépost Úr!

Kintsem Legkedvesebb Barátom!

A vigasztalásokat osztogató Kegyes Istenre kérek vigasztalj meg vagy sorból álló leveleddel is. Mit puhatolhattál ki *Gyűjteményem* dolgáról? mért vagyon oly sokáig függőben? Én nem tudom, mi tévő legyek Levelező Társaimmal; a' dolgot, a' mint vagyon, meg nem merem írni. Esedezem azért is, hogy valami közép szerű állapotba is bé szereznél: valami jó Nemeshez Praefectusnak: vagy ha szinte valami Urasághozz Geometrának. Pálfi Jánosnál is Piarista Geometra vagyon: nem volna

¹ Révay helyesírása itt a mássalhangzók egyszerűsítését kezdi. Gy helyett gꝛt ír egy betűben, sz helyett β-t, ly helyett l-t. Nagy Sz helyett Œ-t, cz helyett ç-t, cs helyett qꝛt, ny helyett p-t, a nagy Gy helyett Ç-t akarna behozni; de ettől utóbb ismét eltér.

ritka példa. Meg irtam elég bőven: hogy sem a' Várasnál nem lehet már reménységem arra a' Tanítói Hivatalra, melylyet mind ekkoráig lettem; sem pedig az az Uraság, kinél vagyok, inséges állapotja miatt már sokáig nem tarthat. Mert ma hónap Hitelesei egyéb Jóságából is ki turják. Szeret, és az el válásról mindég fájdalommal szóll. Most utolja felé már fizetés nélkül vagyok nálok. Azt azért teszem, hogy Győrött mennél tovább lehessek, *mennél több jelekkel meg mutathassam, hogy józan jámbor viseletem azon egy most is, az előtt is, nem pedig olyan, mint gonoszúl le festettek a' Vitzai Háznak tselédei.* Nagy sebet ejtett az a' Ház szép nevében, szerentsémet egészen meg szegte. Vedd érzékeny szivedre ügyemet, segíts rajtam! Érzetted már többször is, mi belső öröme vagyon a' Nagy Léleknek, ha ügyetleneken segít. Erre kérlek, segíts rajtam! Hál adatos is leszek; és vigasztalásod léssen a' részről is, hogy nem méltatlanra pazarlottad jó téteményedet. Segíts rajtam, kérlek az Élő Istenre! Tartsd jó kedvedbenn szegény ügyetlen fejemet. Vagyok holtig Hál'adatos Hived

Győrött 15. Novembr. 1785.

a Szegény Révay, m. p.

18.

Reverendissime Domine Praeposite!

Amice Dulcissime!

Scribo tibi etiam raptim, et manu admodum imbecilla ob febres, quas nondum potui amittere. Exoscutor tibi manus tuas sacras ob novum hunc Nuncium, quem ex te nunc iam certiore habes. His diebus debui aliquid huiusmodi colligere ex facto aliquo Censoris Szekeres. Curavit enim apud me per Fratrem suum, qui isthic habitat, praenumerari. *Utinam ego citius Viennam recurrissem!* Iam multa ad hoc usque tempus de Opere impressissemus. Ego pertaesus morae; *misi Viennam novam Operis annunciationem*, in qua caussas expono, ut potui, cautissime retardare Editionis, principem illam, quod nondum sufficiens collecta sit pecunia. Denuo supplico. Ea certe etiam ad Cancellariam devenit ex Censura. Inde ille tibi perscriptus bonus rumor. Sed miror nondum quidquam posse ad me venire. Jam tertia haec est hebdomada, ex quo expecto. Sed me frustrantur semper laniones, quorum opera utor, et ad quos ipse adire ob infirmitatem non possum. Amice! possumne ad te pro aliquo subsidio supplicare? Praenumerantes habeo, ut mihi undiqua scribitur, satis copiosos, spero plures. Numerum inivi: iam essent amplius 500. Sed ex nullo adhuc loco ad me pecunia transmissa est. Ego acceptare nolui ob illum praetensae prohibitionis metum, licet oblata fuerit a Collectoribus, qui me nunc praesertim ob tuam longam moram fere enecant. Id, quod Jaurini collegi, impensum est in primae Annunciationis Editionem, et promotionem. Nunc pro hac secunda Annunciatione, quae tamen admodum necessaria est ad excusandam moram, notamque faciendam futuram Operis promovendi rationem, nihil habeo. Exhaust me etiam infirmitas. Des mihi aliquot aureos mutuos, ut isthic

non adhaeream. Annunciatio brevis est, mediae phylirae. Ad priorē tuam epistolam impediēbar febribus illico rescribere. Feci tamen, quod mihi imposuisti, advocato ad me Typographo. Quod reliquum tam amice mecum communicasti, laudo in eo facto tuo prudentiam tuam. Exosculator tibi iterum manus tuas sacras *ob operam tuam mihi oblatam*, et nuper in fortuna mea promovenda, et nunc in Manuscriptis proetegendis. Sed iam fatigar. Ama Tuum R.

25. Decembr. 1785.

19,

Amicissime! Svavissime: Tenerrime!

Qualem te novi, sensu tenero, amore in res Patrias ardentissimo, non potes non mihi quam vehementissime condolare, et conatus meos, pro Patria susceptos tanto fortius urgere, quanto sum fortuna indignior. Transvola ad Patrem nostrum Dulcissimum: ibi incidēs in farraginem rerum, quae tuam etiam operam nimio opere, expectantō Si Deus secunda-verit nostrum motum: immortalis eris eaquoque, marmoream tibi erigam Statuam his ingentibus Litteris

CLAR. MICHAELI PAINTNERO
SOCIETATEM
CVLTVRAE LINGVAE HVNGARICAE
NASCENTEM
COLLATO OPERE, OMNIAQVE FATIGIO
FELICITER PROMOVENTI.

Azért is boszszújára reám agyarkodó szerentsémnek le nem tipor-tatom magamat, nemesen akarok fel emelkedni.

Sed quid ago? Latine, ut incepti, scribendum est. *Ille Divinus Hungarismus me totum abripuit*. Si qui criminati fuerint me iterum fortasse ob Domum Viczainam, et cetera, quamquam mitiorem possent omnia habere excusationem, tantum hac utere potius: me ad res aulicas esse ineptum, *sauciatum amore Patriae Linguae*, ignoscatur potius, mihi, et hic promoveantur mei conatus, *tum demum Patria videbit, quem me Civem sibi pepererit*. Multa gratia vales apud Cancellariam: ibi primum omnium adlaboro, explica totam Instituti rationem. Transvola ad *Bárótium* cum altero illo frusto, quod reperies esse adnexum. Da illi, Bartsaioque ad legendum solum, deinde recipias ad te pro tuis usibus, nam tua opera volo isthic uti, quousque Viennae futurus es. Bartsai etiam magnos hac in re potest motus facere: multa gratia valet. Est Maior in Toscano Regimine. Sed per Deum! tamen omnia in silentio fiant. *Societatis* quidem nomen audiri potest; sed de Fundo taciatur, dum demum Consensum Regium obtingamus. Tum ego meum Patzkónem pulchre praevenirem. Laboretis, ut adveniente Caesare, iam referri possit. Si succedit, iam initio Mensis Martii velem rem imprimi, ac per totum Regnum dissipari. Nonne libenter curabis editionem? Debes facere, iam mit-

tam sumtus. Volo edi hoc triplici lingua, eam adnexo deinde Benigno Consensu Regio, et mea aliqua vivida Invitatione, nimirum Hungarice, Gallice, Latine. — *Gallice propter nostros Magnates, qui vix sciunt Hungarice, Latine aequè parum.* Dico plerosque, non omnes. Hi hoc legendo, tamen aliquem ignem concipient, et nos iuvabunt. Gallica exemplaria vellem 1000, Latina 2000, Hungarica 3000. Ad Magnates omnibus tribus linguis mitterem, ad Nobiles, praesertim Slavonice accentuatos, Latine, et Hungarice, ad alios solum Hungarice. Mense Aprili abunde posset dissipari: ut deinde per Mensem Maium, Junium, Protectores, Promotores Conferant Pecuniam Viennam ad Postae Officio transmittendo. Tum demum incipiente Mense Julio transirem, et Secundum Semestrale Cursum iam ibi inciperem cum Sociis. Ut primum praevideris felicem rei eventum, illico agas cum Domino Zolcher, ut in Gallicum quam clarissime et quam cultissime transferat. Remunerationem habebit 12. Aureorum. Bonum esset etiam Germanice habere: 1000 exemplaria; *sed Typographi intelligendo fortasse non imprimerent.* Ceterum tuae hoc etiam commito dexteritati. Si tu verteris: iam habes Marmor Aeternum. Ego interim parabo Hungarice. Verum de his plura; ut se in decursu re obtulerit, frequentiore correspondentia, quam mihi, quaeso, nobis denegare per amorem Patriae, et quidquid sanctum est sub hoc amabili nomine. Incredibile est, quantum ego laborum nunc hoc stimulo urgente perficio. Ignoscas, quod nitidius scribere non potuerim, tempus ad hoc non habeo. Ama me, et vale, Saluto tuum Comitellum quam amantissime: reveror Hebelorum; ille credo laetitia effusus exiliet, cum haec communicaveris. Quaeso, et ille suam operam conferat. Révay.

20.

Reverendissime Domine Praeposite!
Patrone et Amice Gratosissime!

Succurristi rebus meis pene desperatissimi pecunia mihi hodie submissa. Quod mihi reliquum erat aeris, id ante aliquot dies totum impendi in Annunciationem meam, et edendam et per Transilvaniam, inferioresque Hungariae partes dispergendam, quo nempe Currus [†]Diligentiae penetrare potest. Magnam mihi exhibuit amicitiam etiam *Streibig*, Typographus, qui *Annunciationis magnam satis copiam suo Titulari Calendario adnexam*, eadem opera ad varia loca promovit. Superiores adhuc mihi Hungariae partes restant, et non exigua Epistolarum copia. Ad quae expedienda subsidio me adjuvisti prorsus opportuno. Deus te beet! Credo iam et apud vos dispergi meam secundam Annunciationem. Quod si non dispergitur, ecce hic acludo unam, ex qua videas, ob mutatas circumstantias etiam in opere edendo et promovendo non nulla esse mutata. Inde perspicies, ut nunc ego Praenumerationem exigo, 30 eos florenos, quos misisti, pro 17 Praenumerantibus non sufficere. Ego enim nunc iam pro medio anno exigo aucto aliquantulum pretio, a sex frustis florenos 2 et xros 30. Id 17 vicibus sumtum facit florenos 42 et xros 30. Intelligo ego 17 eos praenumerantes singulos solvisse florenum 1 pro 1

quadrante anni. Quare hi obsequiose admonendi sunt, ut ad florenum hunc 1, adjiciant adhuc florenum reliquum 1, et reliquos xros 30 pro anno medio. Tum tibi Quietantiam mittere possum. Amice! miserere mei! Isthic res mea nimis mutata, ob caussas, de quibus tibi iam scripsi. Utinam aliquo titulo Posonii esse possim in ea copia Typographorum. Illic res mea multo curatius iret. Excogita aliquid. Miser meus Typographus, etsi optimo is quidem animo, et conatu est, tamen ob nimiam egestatem rem meam minus bene curare potest. Vel ipsam chartam ego debeo procurare. Quando autem? nisi cum Praenumerantium pecunia collecta subsidio fuero suffultus sufficiente. At hoc quam lentum est negotium. Nunquam quis in re optima tot est impeditus obstaculis! Sed maior gloria, si superavero. Vivit adhuc quidam in me ignis, eo calesco. Calendarium, quod petis, curabo, ut quantocius habeas. Ego manuscripta mea pro medio anno, seu in frustis sex, iam cras submittam Viennam. Censor Orientalium mihi non mediocriter addictus est. Curabit omnia, ut ego spero. Interim, multum addet tua auctoritas, tua interpellatio. Itaque scribas et tu aliquid ad rem promovendam. Operi imprimendo ita sedulo admonebo manum, modo sufficiente adjuver subsidio, ut praeter spem et diligentiam, et nitorem opera mea prae se ferat. Res enim mea agitur. *Honor, lucrum, maxime autem Patriotismus*, omnia me haec mirum in modum impellunt. Vale et ama Tuum Révaum.

5. Febr. 1786.

21.

Reverendissimo Domino Praeposito

Michaeli Paintner

Amico Suo Svavissimo

Nicolaus Révay.

Edidi iam felicissime Faludii Noctes etiam Hybernas. Quia nullam aliam potui reperire occasionem, transposui quatuor exemplaria ad Currum Diligentiae, per Viennam, rectissima utique via, Posonio Sopronium ad te deferenda. Unum in charta scriptoria et iam eleganter compactum tibi esto sacrum, alterum vero aequè in charta scriptoria et iam compactum Danieli Ságghi. Duo reliqua sunt in cruda et charta communi impressoria. Dabis horum unum Bartsaio, alterum *Bessenyeio* in Legione Toscana. Dedicationem huius Libri acceptavit Szili Episcopus, *videbo eius liberalitatem.*

De reliquis sic habeto. Me formatum hoc esse in ceteris servaturum ob compendium sumtuum. Et hoc satis elegans est. Me proxime iam esse editurum duo priora Poeticae Collectionis Frusta. Primum Archiduci Christinae dedicatum continebit Ortziana — sub hoc titulo: „*Kölleményes Holmi egy Nagyságos Elmétől.*“ Secundum continebit Faludiana iam correctae auctae et immutatae, omisso de Poesi Pastoralis Tractatu, duo tomuli, nunc in unum contrahentur. Hoc est, ut ante, Comitissae Carolinae dedicatum. Nunc mihi propositum est, Insignia Patronarum prae-

figere Dedicacioni. Exemplum quoddam transmitto tibi imperfecto opere, quod Christinae Insignia refert. Eleganter sculpsitur. Etiam Carolinae pulcre prodit. Nunc tu scis, quare ego Saghianum petierim. Sed tu mihi id non satis clare et distincte explicatum misisti ad hos meos usus secundum omnes Heraldicae Regulas. Habeo et illi unam partem conseratam, ut gratum animum publico etiam quodam monumento contestor. Nam hic Vir multa iam Contulit ad rem meam promovendam. Utinam Jaurinenses non turbassent cetera. Primus hic est inter omnes post Carolinam. Agas, velim, iam aperte cum hoc Viro de hac mea voluntate. Nolis mihi denegare. Et si fecerit, ego faciam tum vel illo invito. Neque tu tuum mihi nomen denegabis. Et tibi paravi aliquid. Multa tibi debeo. Nemo mihi te amicior. In omni fortuna idem mansisti mihi. Ceteros mutatos vidi. Si possem queri, quanta tibi quererer, *etiam de Rajnisii animo*. Ego his diebus expostulavi cum Majlatho per epistolam misso tamen hoc noviter impresso uno Exemplari satis eleganter compacto. Dolui maxime tali editione, et tali genere virum, ita tamen esse debilem, ut virum a veste, non ab animo aestimet. Nam hoc in me indignissime tulit homo lepidus, *quod propter Commoditatem Germanice incesserim*.¹ Inde ego illi scandalosus, et cetera. Sed satis de his!

Solatum est videre, *quanto sint ardore linguam Patriam promovendi huius Clerici*.² Solum illorum Collatione sustentor ad haec duo prima frustra edenda. Alias quanto pudore, quanto damno deberem negligere etiam hanc ab Archiduce oblatam tam Clementer facultatem. Utinam ad tot istos meos sinistros casus non essem ita hebeti iam mente, ut vix aliquid boni iam procudere possim. Dedicacionem feci Archiduci, sed mihi non placet. Misi tibi eius epistolam. Scis omnes Circumstantias. Aulicus es praeterea. Vide, corrige, adde, immuta, vel prorsum aliquid novi fac. Utere hac in re etiam *Bartsaio*. Faciet ob Patriam, deinde propter etiam Ortzium. Immo et ipsum, et *Bessenyeium* roga, ut et sua Poetica, ut cum Ortzianis iuncta sub tam Excelso hoc Nomine in lucem prodeant. Haec est mea Dedicatio.

Felséges Hertzeg Aszszony; Kegyelmes Aszszonyom! Szinre jött már Költeményes Gyűjteményemnek az a' Darabja, melylyre meg engedted, hogy azt Felséges Nagy Neved, és Hatalmas Pártfogásod alatt botsáthassam közre. Úgy engedted meg pedig, hogy (annál a Nemzetnél ezzel is némű némű képen fel ujul) gyenge illetődésedben szinte örömdet is már előre nyilván ki jelentenéd, hogy annál a Nemzetnél ezzel is némű némű képen fel ujul ditső emlékezeted, kivel Te telylyes meg elégedésedre több esztendőig éltél, és mulattál, kihez különös tekintettel viseltettél, és a' kit mindenkor nagyon kedvellettél. Attól a' Felséges Hertzeg Aszszonytól, attól az Édes Magzattól származhattak ezek a' szavak, a nemes érzésű Magyarokhoz; kinek ditsőséges emlékezetű Felséges Anyjáért ugyan azon Magyarok valaha, azokban a veszedelmes időkbenn

¹ A buzgó magyar nyelvtudós német ruhát viselt.

² A növédekkapoknak a hazai irodalom pártolásban való újabb buzgókodása.

buzgón áldozták fel életeket, és vitézül ontották véreket: és a' kikhez vizsont a' Fejedelem Aszszony mind holtig úgy viseltetett, mint egy gyenge érzésű Anya leg kedvesebb gyermekihez. Te ilyly Nagy Anyának Magzatja és kegyes érzésének Örököse; lássad azért nálunk felujult emlékezetedet anynyival is inkább fentartatni, hogy mi is nyilván tapasztaljuk abban való gyönyörködésedet. Én magamat telylyes boldognak tartom már, hogy a' Magyar Nemzethez való hajlandóságodnak előbbi számtalan jelenségei után, most távúl léttedben, én is lehettem valamennyire annak újabb hirdetője. Költ Pozsonbann Böjt' más hava fogytán 1787. Felsőleges Hertzeg Aszszony! Kegyelmes Aszszonyom! hiv jobbágyod Révai Miklós.

Agatis, velim, ut haec quantocius transmittatis, ne tempore excludar. Ego anno futuro scholastico transibo iam ad occupandam *Cathedram delineatoriam*. Interim hic praefecturam gero apud Supremum Regentem Archiducalium Bonorum in necessitate, et penuria praefecti. Quinque pueros habeo. Praeclara Provincia. Hoc officium sane hic nollem ultro etiam gerere. Scis, quales sunt matres. Haec autem praeter alias . . . . mirabilis est, a praeterea, satis avare dantur necessaria. Ego iam ab octo diebus male valeo, ad oculos, quos rubore suffusus habeo, Vale. Ama me. Posenii 11. Aprilis 1787.

22.

Reverendissime Praeposite!

Amice Dulcissime!

Evocor iam ad Jauriensem Scholam Delineatoriam necessario adparatu instruendam. Civitati a Consilio iniunctum est, ut omnia suppeditet, quae requirantur. Ist hinc iam proxime movebo. *Secundam Faludianorum Editionem felicissime finio hac Septimana*. Formatum et typus tibi admodum placebit. Frustum alterum, quod Christinae dedicatum est iam praelo submittemus. Utinam aliquid accedere ad hoc possit ex Bartsaianis et Bessenyeianis! Ortzio etiam gratum hoc esset. Cura, ut aliquid jam proxime effici possit. Ego vix decem dies morabor Jaurini, dum nempe operas adsignavero. Iterum deinde huc redeo, ad Editionem curandam, volo enim per has vacationes et ista Ortziana, et mea etiam esse edita, ut deinde tres simul Tomulos distribuere possim Praenumerantibus. Fortasse meliorem deinde res mea habitura est successum. Iis ipsis diebus, quibus tuas accepi litteras fortuna incidi Horanyium ad virides arbores. Vienna tum rediit. Admonui de iis, quae tu mandasti, Excusabat se, quod ipso eo die plures et diversas habuerit expediendas litteras, tuumque nomen cum nomine Praefecti vel Rectoris Cujusdam Seminarii Pestiensis confuderit. Dixit mihi tum, sed mihi iam excidit, Nam ego iam non admodum Curo *ista animantia*. Ante me Magnates coeperunt odisse et persequi, nunc ad hanc phalangem accessit *acies ordinata Sacri Cleri*, quem ego adhuc non laesi, et faciunt ipsi suo malo, ut laedam. Ego tandem, si durare non potuero, victa denique patientia, *ita me effundam in hos crabrones, ut habeant et Hungari, quod*

sua lingua lectissent, certe et Pallingenio, et quovis Voltaireo aliquid deterius in istos Pietistas. Sancti tamen mihi erunt, et ante omnia venerandi, quique sana sunt mente, liberique ab horum sorde, qui me meliora tranquillioraque meditantem perturbant et adfligunt. Sed ista nunc omittamus. Cura, quod te rogavi. Si continuare potuero Collectionem meam inceptam hoc adhuc erit meum reliquum solatium, quod ingravescentem aetatem meam recreet. Ceterum iam nec spero, nec metuo quidquam. Peer te reveretur humanissime. Baro Kerekes hodie primum induit vestem militarem Regiminis Methesiani. Reverentur te ceteri etiam nostri, Szklenár, Egervári, Nagy. Hic jucundissime vivit, et splendidissime. Hodie etiam in horto Pálfiانو solemniter excipit quosdam et quasdam, musica flatili, turcica, et etiam igne artificiali. Certe adparatum et pro hoc vidi. Beati sunt qui hoc indemni marsupio facere possunt. Episcopus Szili mihi rescripsit quidem post Dedicationem, acceptaque Exemplaria. Praeclaros Declamatores! Ego pertaesus multae morae, haec ipsi scripsi. Méltóságos Püspök Ur! Szerentsésen elvégeztem Faludi Ferencz Téli Ejtszakáinak kinyomtatását, melylyre engedelmet nyertem, hogy Nagyságos Neve alatt adhassam ki. Már alkalmas régóta által is küldöttem jókora nyalábbai. Minthogy pedig semmit sem tudhatok meg íránta, gyanúm támad már, hogy talán azon a' legbátorságosabb alkalmatosságon is, a' melylyen küldöttem, valahogyan eltévelyedett. Mert nem hihetem, hogy egy Magyar Püspök, ki engem' is bátoritván, olyly igen buzgott a' Magyarságért, most, mikor már meglett, ugyan a' Magyarságban való iparkodást olyly hidegen fogadja. Nagyságod köteles szolgája.

Cum Princeps tuus hic fuisset, adivi etiam ad illum, tuli ad eius Celsitudinem unum Exemplar ex Téli Ejtszakák eleganter Compactum, Supplicem praeterea libellum porrexí, adiecta Christinae Solatio illa epistola, ut magis permoveatur ad dandam facultatem dedicandi. Sed nihil obtinui. Serius mihi dedisti hoc consilium, ut per filium quaeram. Iam nec urgebo amplius. Ságium reveor. Te colo et amo. Ama me, ama, etiam si me mundus reliquus persequatur, qui me non novit, sed alium me sibi fingit, ad iniquam nonnullorum descriptionem. Quos Deus iudicet, *ille Deus, quem ego adoro, in veritate Cordis.* Isten hozzád. 10. Junii 1787. Posinii.¹

23.

Reverendissimo Domino Praeposito Michaeli Paintner.
Joannes Nicolaus Révay. Salutem Cumulatissimam.

Exigit hoc a me tuus ille amor, quo me dignaris nunc etiam, hominem Certe humilem tu talis Vir, Cruce et infula illustris, ut ex me potius, quam ex alio, et id quidem quantocius rescias: me indulto Apostolico Roma feliciter obtento Clero seculari Jaurinensi omni forma legali iam adscriptum esse. Quo tu in me es animo, confido sane te hac

¹ Itt hét éven át szünetelt a levelezés.

de re ita mihi gratulaturum, ut ego mihi gaudeo. Merito gaudeo me vexationibus ereptum esse, quas diu tuli. Nosti cetera. Nunc te pro amicitia nostra maiorem in modum interpello et obsecro, ut me, hominem, tibi iam ex multis annis notum et exploratum penitus, qua sim et animi facultate ac dotibus, et in perferendis laboribus patientia, in obeundo munere fide et industria, ut me, inquam, talem et tu tua commendatione plena ponderis et auctoritatis apud tuum Novákium adiuvaré¹ et provehere non intermittas. Vehementer gaudebo, me in ea lucubratione mea, quam tuo nomini consecrandam adparo, tuis illis, quae multa de me sunt, meritis et hoc praecipue olim adnumerare posse: me tua etiam commendatione et opera, tot fluctibus tandem superatis, meliore et honorificentiore statione subsistere ac patriae charissimae utilius servire. Qua ex re, ut tuum novi animum, spero te duplici eaque incredibili adfectum iri voluptate: quod et mihi profueris et Patriae aliqua parte consuluerit me evehendó. Mearum vero erit partium et tuae et Patriae expectationi ita pro viribus satisfacere, ut et tuum amorem, et Patriae favores porro etiam promovear. Vale et me ama. Si quos nosti bene memores, his velim a me salutem dici plurimam. Jaurinii 8. aprilis 1794.

24.

Reverendissimo Domino Praeposito Michaeli Paintner,
Amico et Patrono Nicolaus Révay.

Mihi, veluti a mortuis ad vitam redeunti, quod toga illa fatali, quae tot me calamitatibus involvit, feliciter tandem exui potuerim, tuae erant litterae omnium iucundissimae: quibus non modo amicitiam nostram veterem firmatam esse voluisti, sed te mihi Patronum etiam et Protectorem, ultro obtulisti. Cum me noscas probe, quibus sim dotibus ornatus, quam ad haec ferrea sim laboris ferendi patientia, nihil adduco ad me commendandum. Hoc unum te rogo, effice, quibus potes, modis omnibus, ut alii etiam, praesertim Viri tibi et dignitate et auctoritate pares, me magis conspicuo aliquo positum loco eum esse videant; quem tu, tibi optime notum, non favore, quamquam et hoc vehementer oblector, qui abs te mihi exhibetur, quia cum iudicio puto hunc exhiberi, sed pro merito, ob quod mihi faves, aliis commendasse proberis. Nihil nunc vacat, quod ego sciam, et quod tibi perscribere possim, ut mandasti. Directoratum aliquem optarem mihi obtingere posse, quod hac statione mihi tandem, post tot fluctuationes meas, et tranquillius vivere, et studiis amoenioribus, quibus adeo rapior, praesertim patriis, magis vacare liceret. Certe pro Albénsi Directoratu recurram via sua, si omnino vacaverit, modo Superior Director non sit, quod facile fieri poterit, si ille fortasse iam alium aliquem fert sinu suo hac statione locandum, meque putet, Nationalibus Scholis admotum, vix aliquid eorum possidere quae

¹ Novák Chrysostom, bakonybéli apát akkor pécsi kerületi főgazgató, utóbb a pannonha'lmí sz. Benedek-rend visszaállítása után első pannonh. főapát volt.

ad Scholas latinas et imprimis ad Humanitatem pertinent. Sed tu hunc illi errorem, si quis in illo cubat, pro tua prudentia eximes. Mihi praeterea iam Seculari Presbytero, credo, labes Benyakiana abesse non poterit. Imo ego vel propterea acrius etiam contendam in competendo, ut foedatum per unum hominem Scholarum Piarum honorem revindicem, probemque et vitae integritati, et gerendi muneris exacta diligentia, dari in Scholis piis probos etiam Viros, quibus vehementer indoleo nonnullorum vitio promeritam gloriam et existimationem tolli vel saltem imminui. Nam, ut tu non desiisti Jesuita esse, ita neque ego desii Piarista esse. Vestem mutavi, quia veste Piaristica, ob invalescentem in dies sinistram de hac Religione opinionem, minus mihi licuit bonum esse, volo dicere, minus potui palam ostendere, me et bene sentientem et probe viventem esse. Libenter apud te commorabor, praesertim futuris feriis autumnalibus, modo tibi incommode non veniam. Episcopoque meo una obsequi possim, apud quem die 17. Septembris comparere volo, utpote natali eius die, atque inde postea Viennam excurrere ad comparandum iterum adparatum aliquem pro schola mea magis adhuc exornanda. Ego die 4. Septembris iam plene liber sum futurus. Si ita tibi libet, et hanc mihi gratiam, ut promisisti, ultro praestare vis, hoc die potes pro me occasionem mittere, atque ita octo certe dies, ut tot etiam scripsisti fruar domi tuae consuetudine mihi dulcissime, Episcopique mei gratiam opportune potero deinde solemniter illo die aucupari, cui me gratum omnimode exhibere debeo, ob multa beneficia in me liberaliter collata. Somsitsius Lector Jaurinensis, Secunda Capituli Columna, heri Stallum suum mutavit, solemnitate consveta, occupata Sancti Adalberti praepositura, exemplo apud Jaurinenses non inusitato; cum et Szilius factus sit ob pingvius beneficium primum ex Lectore Cantor, deinde ex Cantore Praepositus Sancti Adalberti. Ama me porro etiam, ut coepisti: ego certe nihil eorum praetermittam, quibus tuum amorem et post haec promerear. Vale quam optime. Jaurini die 22. Julii 1794,

25.

Amicissime!

Habe hoc quoddam quasi exordium mei in te affectus publico etiam testimonio probandi. Paro ampliora, quae huc interserere non licet adhuc ob temporis angustiam. Celebro te singulari Elegia, te inquam, et domi tuae, in Publico insignibus studiis optime de humano genere et de Patria merentem. Canto et Desinium tuum. Sed, heus! quae ad Desinium pertineant, tu mihi plura suppedita. Nec id mihi satis notum est, quae et quanta ediderit. Properato opus est, dum adhuc caleo. Facile aliquid interveniet, quod me turbet. Nil boni spero. Saluto tuam Theresiam, eique gratias volo agi pro diligenti obsequio. Et te aliquid rogabo, si spondes me facturum: facile est, et tuo animo dignum, et mihi valde necessarium. Sponde inquam, et illico perscribam. Vale et me porro quoque ama tui quam amantissimum. 3. Novembr. 1794.

26.

Reverendissimo Domino Praeposito Rátothiensi,
 Michaeli Paintner
 Amico Constantissimo, Sincerissimo, Dulcissimo
 Nicolaus Révay.

Felix novi anni auspiciam sincere tibi precor pro meo in re adfectu integerrimo et candidissimo. Deinde certum te reddo, imo, si quid iam metuere coepisti; securum quoque: me rem propositam abs te non amplius esse petiturum. Narrabo causas, cum adveneris, narrabo etiam fata mea retentiora. Ut tamen aliqua quasi Prolegomena horum habeas (video, amo iam modo Professerio loqui) quaedam cape praevia. Fors me Budae supplicem libellum pro Custodiatu porrexisse audisti et illa ex me, quam modica facta sit mihi spes, ne nullam dicam. Dum domum redii, ecce per ipsas litteras disponor omni conatu pro Exhortatore ad Academiam quamcunque. Deprecatus sum non officium a genio meo admodum abhorrens, et institi denuo forum pro Custodiatu, qui alioquin nondum vel assumtus non est, et sensi me adeo alio disponi, ut hinc amovear. Vix ista finio, repente audio me iam pro Rhetore Jaurinensi esse propositum; sed vel hic iterum celeriter evanui. Audi causam Vienna per-scriptam. A Rhetorikai Professorságból azért maradtál ki, mivel azt magad nem kérted, s tsak magától proponált a Consilium. A Cancellaria pedig nem proponálhatott olyan személyt Ő Felségének, kiről nem bizonyos, akar-e az lenni vagy sem. Quo facto ego ita coepi gaudere, ut antea optavi hanc Rhetoricam. Gaudere me oportuit: tot me rebus ingratiss eripi, quot mihi iam iam impenderent sensi tam a Balogio, quam a Berta, totoque nexu reliquo. Interim non sum tamen penitus immunis: lege adnexam epistolam ad Szerdahelyium scriptam. Mitto prius ad te, ut et rem scias, et decernas, an eam Szerdahelyio submittere debeam. Vidi multa superba Bruta, sed Balogio superbius nullum reperi. Superat tuum illum Silvanum¹ quem tu merito perstrinxisti epigrammate tuo. Bene habet Rajnisius noster sed te excipit tamen, vestros plerosque, ut primum ruber aliquis flosculus vesti assuitur, hac accessione illico delirare. Si haec in Balogio non statim sensissem, honorassem et ego illum carmine, sed nunc Satyram meruit. Habuit ille Cantatorem ineptum Fabsichium, dignum hac olla operculum; atque hic ille erat mens obscurus Poeta hendecasyllabis exagitatus. Legeris credo illam insultam et tenebri-cosam odam in novis Hungaricis, sed, puto, obiter tantum. Legas attentius, ut nostras Balogii, gustum in bonis litteris, vel philautiam potius mireris, qui hoc infelix excrementum sublimitatis exemplar et id nobile, quidem et excellens vocat. Hendecasyllabos meos correxi, habe et hos. Sed habe et Fabsichianum delirium. Rajnisius noster totus est pro Fengerlo, a quo vicissim ita sonetur, ut ne a Jesuita quidem Episcopo magis possit. Habe et huius versus pro novo anno, in quibus et me honorat.

¹ Silvanus = Szerdahelyi, a ki »Sylva Parnassi Pannonii« = című latin költeményeket adott ki.

Confundit superbum Balogium, qui me ne Gramatica quidem Schola dignum ait, ut quem ille nec Latine scire iudicat, Papae! viginti et amplius annorum Rhetor quae protulit miracula! *Revaium legunt et latine, et libenter legunt, legentque diu: Brutum hoc superbum putrescet interea in glorium una cum suo rubeo flocco delirii sui vexillo.* Sed iam satis debacchatus sum. Contemnendus est fungosus homuncio. Audi iterum Budensia. Ego itaque iam Rhetor non sum. Pro Custodiatu candidatus sum secundo loco, primo loco Magyari, Gramaticus Budensis. Defertur haec Senatus Academici Studiorumque Commissionis Opinio ad Plenum Consilium, ut inde Viennam mittatur pro adprobatione ut solet. Consilium rem totam invertit, et Concursum indicit pro hoc Custodiatu futuro Paschate habendum Pestini. Prorsus eadem sunt huius Custodiatu fata, quae erant Aestheticae. Tunc peccavit et nunc peccat Szerdahelyi, quod omni conatu Jesuitas tales contenderit intrudere, de quibus utrisque non usque quaque ea fuit opinio, ut ferendo muneri pares putarentur. Quare praestantiores desiderabantur. Et tunc factus est per Concursum multis caballis intercedentibus Aestheticus Lutheranus potius, quam Jesuita. Quanto satius fuisset in hoc certamine Piaristae fauere. Sed ego tunc non concurrere praee indignatione. Nunc vero concurrere vel propterea, quod audiam satis claro indice Magyarium ceterosque eius Socios harum perturbationum causam in me reiicere: quod ego ut ille questus est, pro Rhetore fuerim a Consilio propositus, a Cancellaria vero fuerit haec Propositio remissa, quasi manifesto indicio, ut me pro eo proponant, pro quo institui: nam et in Cancellaria iam notum erat me pro Custodiatu recurrere. Vides, quot fluctibus agitor, dum aliquid vel vigore Regii Rescripti obtineam. Et tamen dubius est adhuc exitus. Quid si non ego, nec Magyari fuerit. Ego autem certe konkurro, nequid mihi culpa dent, ut in Aesthetices negotio. Sed hem! destitutor omni adparatu ad praeparationem faciendam. Balog iam nihil mihi ex sua Bibliotheca potest dare, et ego vix quidpiam habeo. Szunerits probat nunc se iterum virum egregium et iustitiae amantem esse, qui mihi et consilio et librario subsidio etsi modico adest. Pudet et illum delirii Balogiani. Obsecro te, neque tu me deseras: hoc iam certe praestare potes, quod nunc peto. Quidni abs te hoc impetrem? a constanti, a sincero amico, etiam postquam altior es me factus. Corrigit eximie, quod vulgo fertur: honores non mutant mores, dulcis amice, tuos. Ego etiam si non obtinero hunc Custodiatum, obtinebo tamen per Concursum aestimationem commendationemque maiorem alia fortasse occasione felicius mihi deservituram. Huc itaque tu me adiuves libris tuis commodatis, tu amicus constans, amicus sincerus, amicus inepto colore cinguli vel crucis fulgore non elatus, non mutatus. His magnus es apud me, et magnus es futurus etiam apud posteros. Si facilis mihi Musa favet, cinerique superstes Parr aliqua ingenii creditur esse mei. Sera dies leget haec, victuris addita chartis. Victuris, ut bene spero, chartis, haec et alia, quae multa sunt. Quare submitte mihi quantocius certe potes per Zirtzenses, quidquid adparatum habes de Re Numaria et Antiquaria. Pervolve Libellos etiam Graduales: ibi certe latebit Debiel. Rogo autem te, memineris non solum Graecorum et

Latinorum Numerum, sed etiam Patriorum. Habet opinor de Patrii, etiam Memis Scriptores. Idem teneto de antiquitatibus quoque. Antiquitates Sabarienses habeo a Schönvisnero, sed alia eius opera non adsunt. Adde aliquid etiam ex Historia Litteraria maxime ad Bibliothecam adornandam necessaria. Aliquid huius modi scripsit, puto, Denisius. Sed ego iam chartam oppleo. Mea humanissima obsequia deferes Reverendissimo Domino Csapodi. Saluto et Theresiam tuam. Vale et vive beatus, meique et porro memor. Jaurini 30. Dec. 1794.

HENDECASYLLABI

In Poetam obscurum, et stulte insolescentem.*

Quae vesania vos habet Poetas?
 Iratis, vehementer et malignis,
 Si diis placet, esse vos Poetas:
 Corrupto vitata monstra sensu,
 Et moestissima probra litterarum!
 Quam frustra velit elegantiores
 Aetas in melius renata lumen.
 Ut linguam precor improbo resectam
 Quisquis vos vocat impudens Poetas.
 Nempe nominis huius amplus olim
 Sic vilescit honor, dolente Phoebus:
 Ipsi in triviis tenebricosum
 Confusumque furens agryta quisque
 Ornati Titulo cupit superbo;
 Et dici fidicen lyrae stupendus.
 Nam virtus, et inest decor, reclamatur.
 Monenti insipidum caput: laboret,
 Qui pulcrum penetrare vult remistum:
 Doctis canto ego, mira, et alta fatus.
 Quare aenigmata stulta somniorum
 Verbis accumulatur tibi exoletis,
 Ipsi duriter eruenda Sphingi.
 Hoc sublime putans tumet superbum,
 Et vulgum pudibus terit remixis,
 Thesaurum quia non capit retrusum.
 Thesaurus tuus iste sit, cachinni
 Nostri materia, abditi profunde
 Secreti malefauste mystagoge!
 Indoctum male doctus ipse quantum
 Tu dices numerum? quod anxie haeret
 Vel doctissimis his tuis tenebris
 Vir quisque, et stomachum tenens moleste.
 Jure te cerebro putat carere.
 O annos male perditos favore
 Patriae meliora promerentis!
 Tanti temporis atque lectionis
 Fructus scilicet hi tibi redundant:
 Isti versiculi tenebricosi,
 Insulsi, rigidi, mali, nefasti.

* Fabsichra vonatkozik.

27.

Reverendissimo Praeposito Ratothiensi

Michaeli Paintner

Amico Sincerissimo Svavissimo

Nicolaus Révay.

Sperabam me furente hac bruma ad fornaculam meam tranquille sedentem panegyricis illis occupare posse, quorum alterum tibi, alterum. Denisio destinavi canendum. Sed ita res meae verterunt, ut rebus aliis obruar, et ut conlicio, mihi aegre profuturis. Laborandum tamen est, ne occasione defuisse arguar. Concurram certe, tametsi praevideam me nihil relaturum. Sentio enim graves factiones agitari, quas ego rudis ad arma talia, depellere nequeo. Sacer tibi Panegyricus et eo erit splendidior, quod me nunc undique desertum, imo etiam hostiliter impetum, submissis tam amanter tot tuis libris iuveris et sublevaris. Vel interim gratias tibi me habere significo, dum plura dem grati animi Monumenta, fortasse in longius aevum duratura. Volo enim etiam post fata mea vivere. Vivent una et amici. Quo animo legisti Odam Rajnsii. Ut ille Praesuli Versus hos exhibuit, ad Amicos, ut observaverit Scriptos, putabat Praesul nihil hos ad se attinere ob hunc titulum: remuneratus est tamen illico Poetam aureis quatuor. Deinde lectis versibus, ubi de se pleraque vidit scripta esse, emendavit errorem, statimque lagenas, quot vulgaris corbis capere potuit, plenas vino vario, eoque pretioso, iussit ad Poetam deferri, ut venam languentem excitaret. His ipsis diebus produxit Rajnsius in palatio Episcopi suum Canticum Moysis magna Nobilium frequentia, et fere profusa Patroni, tam in Hospites, quam etiam in Chori Directorem Rajnsium ceterosque Musicos liberalitate. Leges hanc quam proxime in Novis Hungaricis. Etiam hoc anno Rajns dicet Conciones quadragésimales Hungaricas, quae prius quidem mihi erant oblatae, sed ego deprecari debui, quod graviter occuparer praeparatione ad Concursum. Quomodo lis tua agitur? Vehementer angor tui caussa, ut tibi nondum liceat tranquille esse. Et mihi lis aliqua indicitur, sed quae tamen ad Districtualem Tabulam non devolvetur. Legisti obscuros illos et inficetos versus, sub titulo: *Unnepi Vers*, quos Marsyas Nefastulus obscuriloquus, Poeta Neoreverendissimi Trunci Ferocis Sartorini, infelici proculdit Minerva, quibus tamen et laudatus Patronulus et ipse Poeta vehementer exultant. Hos ego ausus sum Hendecasyllabis, quos etiam legisti, impetere. Hendecasyllabos istos quidam Marsyae tradidit quasi Buda a Procuratore quopiam transmissos. Marsyas, ut se vindicaret, pro egregia sua Minerva effudit iterum confusum quoddam chaos idque iunctum meis Hendecasyllabis circumferri iussit ad omnes Professores quasi arbitros. Ut ad me devenit, cernens post eius Antistrophen pagellam vacuam, eam subito replevi Metastrophe brevicula, ut ille est promeritus, hoc Musarum probum! Si tibi ita vacuerit, ut vel ridere, vel etiam leviter indignari possis, potes et has ineptias legere. Nos quidem ridemus satis. Venturusne es ad nos his Bacchiferis? Si cui, mihi certe exoptatissimus venies. Habeo enim quam plurima, quae in sinum fidelem effundam, et de qui-

bus te consulam etiam, rogemque patrociniū. Nives quidem istas, quae tantae nunc sunt, valde inprecor, quod putem te his ab itinere esse deterrendum. Lupi etiam in Bacuntia ferocius nunc oberrant. Si te videndi nulla futura est copia, at saltem litterulis me solare. Ama me et porro tui amatissimum et vale quam optime. Rajnis salutem tibi adscribi mandat. Jaurini 30. Januarii 1795.

28.

Nicolaus Michaeli Praeposito Amico Dulcissimo.

Utinam, ut scribis, Divina Providentia me ultra modum et vires tentari non sinat! Adeo sum animo perturbato, iam in quartam mensem gravissimis persequutionibus varie et continue exagitatus, ut vehementer ipse mihi metuam, ne quid sinistri mihi eveniat prae nimia animi aegritudine. Neminem prorsus habeo, ad quem secure confugere possim. Scribis, non videre te, quid mihi prodesse aut obesse possit Ferox Sartorinus. Prodesse quidem, etiam si voluisset, non multum potuit: sed obesse pro malitia sua omnibus viribus conatus est, et conatur. Nescis illud Scripturae: ad nocendum pessimo cuique vires abunde suppetere? Audi, quid egerit. Aegre ferens, se a Rhetorica 600 florenum, quam semper male docuit, praeter mentem suam amoveri; ut eam etiam qua Canonicus, et Seminarii Praefectus, retineat hoc adhuc anno, tuta conscientia, quam tu lapide epistolae tuae interiicis, potuit me pro hac Rhetorica candidatum, occultis viis, ita denigrare, quemadmodum ipse de insigni hoc facto suo gloriatus est: ut me suis locis vivacissimis coloribus depinxerit *hominem nullius scientiae*, adeo *malum latinum*, ut ne Grammaticam promerear, corruptis praeterea moribus, et dubia religione. Et haec tuta conscientia: tuta certe avaritia. Vides, quantum mihi obsit errore non rectae vocationis ad Piaristas devenisse. *De Piarista etiam optimo licet haec spargere; quia Piaristas universim nullos esse volunt.* Et tamen tam corruptos, tam malos hos Piaristas non sustinere, se fingunt, opinor propterea, ut habeant tristes has reliquas furori suo diutius expositas. Sartorino huic intima intercedit cum Silvano Budensi necessitudo. Hic ad clavum est. Cetera pervides. Me pro Rhetorica Candidato, quae est tentata, machinatio! ut si successisset etiam, ne tamen Jaurini sim. In crisin vocata est secularizatio mea, eodem prorsus tempore, ea contentione: ut si Rhetor esse volo, qua Piarista sim is apud Piaristas, apud quos magna nunc Virorum est penuria. Haec fuissent mea proemia, quae mihi vel ipse Rex suo rescripto deberi clementissime iudicavit. Et haec tuta conferentia aguntur, imo etiam in obsequium Dei. Defendit me tunc Episcopus. Mandatum, quod 25. novembris anni 1794. intimatum est, sonat de futuro: ne in posterum Episcopi cuiuspian secularizationem sine praevio Consensu Regio promoveant. Mea secularizatio antiquior est, in cuius usu fide bona esse coepi a die 28 Martii anni 1794. quando nusquam adhuc petendi Consensus Regii necessitas in simili casu memorata est. Sed qui leges ferunt, illis leges interpretari licet. Juris axiomate deberent interpretationes in favorem esse, sed

istis tuta conscientia volupe est interpretatione abuti ad hominem, bene meritum etiam Regis iudicio, penitus, supprimendum et perdendum. Perdor, nisi mihi Deus per bonos Viros succurrit, quibus tenerior est conscientia. Mea Secularizatio ante legem latam licet obtenta et in usum deducta, nulla est. Nulla esse debet, quia pro Numismatica praeter mentem et voluntatem expressam horum legislatorum, vel potius legisdepravatorum, audior magno conatu esse venturus. Ridere debeo, licet in summis angustiis, quae mihi vel novissime scripta sunt. Scio me tenuem esse, conatu aliquid valeo, etiam feliciore aliquanto proloquendi modo. Et ego tantillus, Sartorini iudicio ne ad Grammaticam quidem aptus, quanto sum terrori!!! Ride amice! Scio mite tibi cor esse, ut qui mihi condolendo risum nunc non opportunum iudices: sed quia et ego rideo, qui perdor, ride. Flebo postea. Haec ergo mihi scribuntur: *Unicus ille, quem nosti, et qui multis suorum conatibus impellitur ad concurrendum, nec tamen satis animi illi est, ut se determinet. Est praeterea quidam. Sági iuvenis, is autem nimium sollicitatur, ne tu concurras, nihil enim sibi polliceri potest in tua praesentia.* Ne concurrere possim, nulla esse debet mea Secularisatio. Cras Viennam procurro, morabor illic, dum Consensum Regium impetrem. Sed angustiae mihi sint undique, neminem habeo, et pecuniam multo minus. Et tamen movere me debeo, ne ante tempus iis dotibus, quibus me natura et Deus praeditum esse voluit, vi suppressis et suffocatis misere consepultus peream. Curandum mihi est, ne saltem mea ignavia peream. Imploro tuam opem. Commendasti me tuo Kurzio: commenda me nunc quam maxime. Ego certe eum adibo, et tuo nomine rogabo. Sed tu provide, ne me aliis Jesuitis, qui nec tibi placent, exagitationem et proclamatam, ab omnibus putat esse opprimendum. Ego viros vere Jesuitas colo, et sum vicissim ab iis amatus. Ab Horvátho Varadiensi Directore ita, ut a Fratere. Sed illum mors rapuit. Amor abs te, qui vivis et quem vivere diu opto ex animo. Amor ab aliis etiam non paucis. In Faludio iam bis edito, inter summas persequutiones ostendi: quanti vos faciam. Quidam fastuosi, et deliri me noscere nolunt, in me homine candidi et boni animi umbram Piaristicam impetunt. Hoc furore, praemoneo te, quid futurum sit in Concursu Numismaticae, tametsi me sciant, et tunc experientur, non omnino inparatum accessisse, vindictam sument in umbra Piaristica. Silvanus aderit ut interimalis Director Philosophicae Facultatis pro defuncto Makone. Sinet se Schönwisner, etsi virum probum audiam, induci huius et aliorum praestigiis. Futurum certe est. Meministi Wolfgangum Tóth Rhetorem Budensem, Virum mihi optime affectum, etiam qua Jesuitam, pro Aesthetica omni conatu fuisse a suis propositum. Nos utut, competierimus, optime tamen convenimus. Sed illi, qui pro Schedio erant Juvene Göttingiano, machinationibus, ut nunc in Numismatica fit, concursus necessitatem svaserunt, et induxerunt etiam. Tres *famosi Piaristae* Gabelhoffer, Koppi, *Dugonits*, cum ceteris Semilutheranis et Archilutheranis ita res instituerunt pro suo Cliente Schedio, ut Toth in Concursu pessime subsistisse iudicaretur. Egregie infamatus vir bonus diu circumferebatur. Hoc ego nunquam probavi, imo adeo abominabar, ut

ad ipsum Regem recurrerim, et Supplicii Libello et scripto Carmine de factione questus sim. Legeris, puto Elegiam meam ultimam Libelli II. ad Regem Ferdinandum. Mako probavit conatum meum. Num ego umbra Piaristica concuro pro Numismatica Examinatoribus Jesuitis tunc graviter offensis: ut ergo Piaristicis Examinatoribus tunc certe iniquis sua constet ultio, ego ero prostitutionis objectum. Feram tamen omnia, neque propterea deterreor. Modo mihi Deus in Secularisationis negotio viros suscitet, qui me sustineant, nihil moror Numismaticam. Amice! Adsit mihi per tuum Kurzium, scribe illi quantocius; ut ego te postea in mea tranquillitate non modo amicum, sed etiam conservatorem canere possim. Rajnizio gratum est, te tanto studio fastuosorum animalium elenchum abominari. Vale. Scribam etiam Vienna. Jaurini die 24. Februarii. Natale mihi die tristi, quam fere opto nunquam exstitisse. Fuissem quasi non essem.¹

Közli: DR. RÉCSEY VIKTOR.

JÁSZAY PÁL NAPLÓJA.

— Kilenczedik közlemény. —

3. Szombaton. Reggel 7—10-ig Just tanultam; 10-kor *Máriássy Menyus* hozzám jöven s említvén, hogy pro insinuatione ki vagyunk téve, véle együtt elmentem a *Matkovich* Expeditorához, hogy a Testimoniumomat kivegyem, de azt otthon nem találván, vissza felé indultam, s a Vadászkiirt mellett előtaláltam, — s azt mondván, hogy holnap menjek el érette, egy kevésé még járkáltunk, annakutána 12-ig ezen jegyzéseket irtam, délután 4—7-ig correpetáltunk, *Kapczy* említette, hogy ő már insinuálta magát; — én *Menyussal* oda jártam aranyat is váltani, de a boltok mind bevoltak zárva, a hol váltani lehetett volna. Vacsora előtt a Hajóban és Jeánnál voltam. A vacsoránál csak hárman voltunk, *Laczi*, *Petrovics* és én; vacsora után *Laczi* engemet sokáig mulattatott a Physhármonikával és a Fortepiánóval, annakutána még egy kevésé *Petrovicscsal* beszélgetvén feljöttem s 12-ig Just tanultam. Szép tiszta napos idő volt.

4. Vasárnap. 7—9-ig Just tanultam, 9-kor *Idrányi* a Csepcsányit elhozta, később *Menyussal* elmentem a *Matkovich* Expeditorához: a Testimoniumomért, de ismét csak azt felelte, hogy az atyja beteg levén, délutánnál elébb ki nem adhatja, még pedig azt sem adhat többet csak a Husvétutáni terminusról, — én sokáig nem akarván instálni, ebben is megegyeztem, ugy gondolkodván, hogy a cholera alattiról vagy a *gróftól* vagy pedig *Patay* vispántól a Zabolchban töltött nótáriusságomról fogok kaphatni; — innen a *Personalis* Juratériájára mentünk s a Jurátusa azt mondván, hogy a Jurátusságomról szóló bizonyosságaimat, annakutána is beadhatandom, insinuáltam *Menyussal* együtt magamat, s az oskolai és Patvaristai bizonyosságaimat ott hagytam. *Menyus 15-diknek* én pedig 16-diknak irtam be magamat; — innen visszatérvén, *Kéczerivel* együtt a Duna partra mentünk sétálni s 12-kor *Nagy Bóldival*

¹ Elkéseredésében még születése napját is, melyen e levele kelt, megátkozta.

találkozván, elmentünk a Wurmhofba, s ottan *Kandó Kálmánnal*, gróf *Beleznay Ferenczcel*, és *Takácssal* sokáig beszélgettem; *Beleznay* az egész élete történeteit elhistorizálta, mint csapták ki az Ingenieur Chorból, mint csalta meg a bátyja János, a ki Curatora volt, mint verte meg publice a hét választó fejedelmeknél, mint akarták őtet S. Pá-takra, s annak kikerülésére mint adta magát a házassági gondolatra, s micsoda szempontokból vette el a *Matkovich* leányát, innen haza jövén 2-ig Csepcsányit olvastam, ebéd után a fiúk hozzám jövén, járkálni mentünk, s én esmét fel mentem a *Matkovics Expeditorához* a testimoniumért, de azt otthon nem találván *Lósyval* elmentem járkálni, — a beszédjéből a ravasznak kitanultam azt, hogy ő csakugyan recurrált a Palatinus Cancellistaságáért, de a nádor azt felelte, hogy már másnak ígérte, — s hogy *Stoffernál* is volt, a ki nékie azt felelte, hogy egy fiatal ember már másfél esztendeje, hogy várakozik reá. — Igy beszélje ki az ember céljait, még a meghittnek vélt emberének is; — járkáltunkban Menyusékkal találkozván, vélek a Fejér hajóba mentem, s ottan *Acsádival*, *Eva Palival*, *Kunch Lajossal*, *Bay Sándorral*, s másokkal 8-ig beszélgettünk. — Éva azt beszélte, hogy *Nagy Böldit* a kapitánya erővel bevittette a kaszárnyába, s temérdek adóságai levén, declarálta nékie, hogyha ki nem fizeti, el kell nékie Pestről pusztulni; *Bay Sándor* pedig azt mondotta felöle, hogy azon felül hogy rettenetes módon hazudik, holmi aprólékos dolgokat, mint p. o. kesztyűt el is lopja ha szerit teheti. — 8-kor *Domokos Miskával* a Jeánhoz mentünk, s ott *Spóner*, *Baloghy*, *Márton*, *Zsarnay* s én, *Gerzonon*; a kínél (az ekkori beszédjeiből húzván reá következtést) nagyobb hazugot megvallom nem minden bokerban találni, igen sokat neveltünk. Vacsoránál ismét csak magunkban voltunk. *Laczi* említette, hogy holnap *Hagn* tesvérek több grófnékkal együtt nálunk lesznek ebéden. N. B. A bilétek a Hajóban. Vacsora után egy kevésse még Just olvastam. Ködös hideg idő volt.

5. Hétfőn. 7—10-ig Just tanultam, 10-kor *Knézsik* hozzám jövén elindultunk *Matkovics* felé, s ő a Hajóba betérvén, én elmentem a *Matkovics Juratériájára* ott a Testimoniumomat valahára mégis kikapván, *Lósyval* elmentem járkálni a Neu Gebäude promenádjára, — *Matkovics Emma* a gangon meglátván, a Dunára szolgáló ablakját azonnal kinyitotta, s *Ottival* oda állván, köszöntésemet nagyon szívesen fogadták. — Az alatt mig járkáltunk, én *Lósyt* önkérésére színtelenül examináltam a Jusból, de bizony nagyon sokra nem tudott ő megfelelni. — Vissza felé tértünkben *Ürményi Laczi*, *Pécsey János* s *Tekusch* nékem nagyon szívesen köszönvén, *Lósy* bámulva tudakozta tőlem, hogy mi az oka hogy nékem annyin köszönnék? — *Lósytól* elváván, *Petrovicsot*, a ki Budára több más a tudós társaság nagy gyűlésére megjelent tagokkal együtt ebédre volt hívá, a Duna tulsó partjáig elkísértem a hidon, — annakutána pedig *Jarcsicsal* végig menvén az Üri-utcán, — a Kigyó- és granatéros-utczákon keresztül *Apóstolhoz* mentem ki épen Diplomatikai tabellákat irván, nála egy pipadohányt kiszívtam s haza jöttem. — Az ebédünk, minthogy a grófné a *Hagn* Demoisellek kedvéért sok vendégeket egybegyűjtött, már 3. óra

után volt, — maga a német szotyka mindazáltal meg **nem** jelent, ebéd előtt üzenvén már meg, hogy rosszul léte miatt **nem** jöhet. — A kis Comtessenek nagyon rossz kedve volt az ebédnél. — Ebéd után **báró Bánffyval** beszélvén, ő azt mondta, hogy ő még tegnap tudta, hogy **Hagn** nem fog eljönni ebédre. 4—6-ig correpetáltunk, 6-kor **Somoskeőy** elment magát insinuálni, mi pedig 7-kor lemenvén a Hajóba, ottan **Domonkos Miskával, Zsarnayval, Sz. Iványival, Mártonnal, Berzsenyivel** (a költő fiával), **Fáy Matyival** és **Knézsiikkel** beszélgettünk 9-ig; — ekkor haza jöven, az atyámnak e következendő levelet irtam:

»Drága kedves uram atyám! Érzékeny megindulással értettem drága kedves uram atyámnak a mult hónap 18-án hozzám intézett leveléből egészség állapotjának mind ekkoráig is gyengélkedő voltát, s egy főoka ez annak, hogy a Censúra letételét a lehetőségig siettetem. Mert egy atyát szeretve tisztelő fiúnak vajmi keserves a messze távolban, honn sinlődő attyától sokáig elszakasztva lenni. A mi az e részben reám bízott dolgot illeti, arra csak azt válaszolhatom drága kedves uram Atyámnak, hogy anélkül hogy a beteget látná egészség változásainak jeleit tapasztalná, s így gondviselése alá vevén gyógyszereit időszakonként történendő körülállásaihoz alkalmaztatná, egy valamire való doktor sem akar egy betűt is prescribálni, és én ebben a részben, a mint honn létemkor is javaslám, legjobbnak látom a Jósa doktorhoz való lemenetelt. — Csudálkozom is felette annak mind ekkoráig s ennyire lett elhalasztásán.

»Én a Censúra letételére már magamat a Personálisnál béjelentetem, hanem a gróffal, minthogy már egy hete, hogy Bécsben van, a dolgot nem közölhettem; — a jövő héten már minden esetre tul leszek az orális Censurán, — arra mindazáltal, ha vajjon azonnal felesküdjem-e? (minthogy e részben magát drága kedves uram atyám világosan ki nem nyilatkoztatta) hova hamarább válaszát elvárom. Különbén is mind a ruháim viseltességei, mind a Patay úr fiskálisságának lett bétöltetése, mind a Károlyiának csak hamis hírből lett származása, mind pedig a Palatinalis Cancellistaságnak (a mint a grófnak csak ezen szavaiból is könnyen kivehettem »nem tudom ha difficultást nem fognak-e tenni abban, hogy az ur református«) elsülhetése eránti kevés reménységem miatt sokáig Pesten maradnom mind czél eránytalan, mind sükertelen volna. Minden esetre bizván az isteni gondviselésben, körülállásaim helyezetének miben léte fogja magam mire határozását jobbra vagy balra dönten.

»Egyébaránt Dani öcsémről s a Ternyeyvel való dologról, az elsőbről a legközelébbi levelemben, az utóbbiról pedig a Ternyey, Gábriel István urtól küldött levelében véleményem szerint teljesen lévén drága kedves uram atyám értesítette, magamat atyai becses gráziájába ajánlván, vagyok tisztelő engedelmes fia s. a. t.« Ennekutána még 11-ig Just tanultam. Szép tiszta napfény volt.

6. *Kedden.* Reggel 6—9-ig Just tanultam, 9-kor felkelvén, az atyámnak írott leveletem be copertáztam s a postára elvittem, — a postáról jövet **Knézsiikkel** találkoztam, s ő vele együtt feljöttünk hoz-

zám, s itten nezegettük a Torna vármegye zászlóját, melyet ő hozott fel a Nemzeti bajvivó iskola számára. — Az egyik oldalán Szűz Mária, a Keglevich familia és a vármegye czimerei, mely utolsóbb egy sárga sólyommadár, a másikon pedig az ország czimere vagyon kifestve. — A kulcsártól hallottam, hogy nékie a Grófné panaszolta a *grófnak* Bécsbe Referendáriussá lett kineveztetését. Ennek utána *Knézsikkel* elmentünk a bajvivó oskolába a zászlót általadni, de az belevén zárva, Budára mentünk a Rudas fürdőbe fürödni, egy óráig ott voltunk, akkor haza jövén 2-ig Just tanultam. — A gróf megírván Bécsből, hogy 3 fertály 4-re Pestre megérkezik. a grófné ebéd előtt eleibe ment, s mi csak magunkban ebédeltünk a kis comtesse előlülése alatt, — de nem találkoztván véle a grófné, ebéd után vissza jött, — 4—6-ig correpetáltunk. — 6-kor lementünk a Hajóba, s ottan *Domonkos Miskával*, *Dengelegivel*, *Zsarnayval*, *Szent Iványival* s *Talián Palival* öszve jövén, beszélgettünk 9-ig. 9—11-ig Just tanultam. — Vacsora előtt a gróf megérkezett; a vacsoránál a *Báró Bedekovich* jelenlétében említette, hogy Bécsben *Nádasdynak* a Fináncz Miniszternek is akartak tiszteletére lenni, de az tartván attól, hogy mint magyarok bizonyosan vagy magyarul vagy deakúl fogják megköszönteni, ő pedig egyiket sem tudja, betegnek tetette magát. Tiszta napos, de hideg idő volt.

7. *Szerdán*. Reggel 7—9-ig Just tanultam, 9-kor *Knézsik* hozám jövén, elmentünk sétálni, s egy törött arany gyűrűmet be akartam cserélni az aranyművesnél egy K. betüs gyűrűért, — de K. betüst nem találtam, — innen tovább menvén *Máriássy Menyussal* találkoztunk s együtt elmentünk járkálni, 12-ig járkáltunk, akkor bementünk a Fehér hajóba, s ottan 1. óráig újságot olvastam; — 1-kor a grófhhoz bemenvén, megkértem, hogy Censurát akarván tenni, a Testimoniálisomat méltóztatnék kiadni, melyre ő ennyit felelt »*jól van, majd kiadom*« s tovább instálván, hogy méltóztatnék mellettem a Personálisnak szólani, hogy a Censura letételét (még csak 4-ik terminusom levén) engedné meg, az, felelte, hogy: »*bizony már azt nem tudom, ha megengedik-e, — amint gondolom 3-dik terminuson van már az úr nálam úgy-e?*« — én felelém: igenis mtgos uram, s azzal kijövék. 1—2-ig s ebéd után 4-ig Just tanultam, 4—6-ig rész szerént correpetáltunk, rész szerént jövendő állapotunkról tanácskoztunk. *Kapczy Tamás* azt javasolta, hogy menjek Bécsbe *Szücs Istvánhoz* az ágenshoz Sollicitatornak, s azt könnyen el is nyerhetem *Szücs Gyuri* által, hanem csak mennél előbb kellene igyekezni, mert a mint vette észre *Kunch Gábor* az öcscsét *Lajost* akarná oda valami módon becsinálni, — 6. után elmentünk járkálni a Duna part felé, onnan *Kapczyhoz* mentünk s ottan egy néhány scandalózus képeket nezegettünk, — innen pedig a Jeánhoz, a hol levén *Kelcz Vincze*, *Szmrecsányi Laczi*, *Nyeviczkey Jósi*, *Máriássy Menyus*, *Spóner Thódor* és *Sz. Iványi Miklós*, ott beszélgettünk 8-ig. 8-kor haza jövén, ezen jegyzéseimet irván, a kis szobaleány be jött a kulcsárt keresni, s addig incselkedett körülöttem, hogy jól megcsecseréztem; azt mondotta, hogy vélem álmodott a mult éjjel, s hogy én ötöt megcsókoltam, — ezzel kiszaladt, — úgy veszem észre, hogy csak alkalmá-

fosság kellene, nem nagyon kiáltana zsványt. A vacsoránál említette a gróf, hogy holnap a tudós társaság tagjai közül 13-an lesznek nálunk ebéden. Vacsora után 11-ig Just olvastam. Szép tiszta meleg idő volt.

8. *Csütörtökön.* Reggel 7—9-ig Just tanultam; 9-től pedig 12-ig *Máriássy Menyussal* Csepcsányit, 11¹/₂-kor hozzám jött *Idrányi és Knézsik Lajos*; — 12-től 2-ig rész szerént Just olvastam, rész szerént némely emlékezetben kapott lószőr gyűrűmet igazgattam. — Ebéden *Kisfaludy Sándor, Hováth Endre, Bitnicz Lajos, Czuczor, Guzmics Izidor, Szilassy, Berzsenyi, Kis János Superintendens, Kis Károly* és *Kis József* voltak nálunk a tudós társaság tagjai közül, — Az ebédnél Kisfaludy mind a grófnéra, mind pedig a grófra nagyon szépen elköszönté a poharat, — melyben sajnálkodva említé, hogy a gróf már rövid időn elhagyandja őket, s óhajtá, hogy bár Budára jönné lakni. Ebéd után 4—6-ig correpetitionk volt. — *Somosköy* említette, hogy ő Almássytól az ebédnél hallotta a grófnak csakugyan Referendáriussá lett kineveztetését, ugyan ezt hallottam később az Almássy másik Jurátusától is. 7-kor lemenvén a Fehér hajóba, ottan *Bay Miklóssal, Kandó Jósival, Zsarnayval, Szent Iványival, az Ifjú Berzsenyivel, Demetrovicsal* és *Csernellet* találkoztam. *Bay* nagyon kezdett azzal vexálni, hogy én *Patay Katiba* szerelmes vagyok, s azt mondotta, hogy nagyon szánakozik rajtam, hogy már *Kati* férjhez megyen. Berzsenyivel pedig azon disputáltunk, ha vajjon annak a ki jó poéta akar lenni, kell-e a poésist gyermek korától fogva gyakorolni? — én állítottam, ő tagadta. A Hajóból 9-kor feljövén, a kulcsár említette, hogy *Patay Jancsi* keresett s köszöntött, a ki a kocsiról egyenesen a kapunk előtt szállt le s hozzám azonnal befutott. — 9—10-ig Just olvastam, 10—11-ig valamely nagyon bájos muzsika szólalván meg az ablakunk alatt, azt hallgattam, 11 után ismét Just olvasgattam, minthogy a grófné Budán lévén 3 fertály 12-nél előbb nem vacsorálhattunk. A vacsoránál *Sámuel* és *Ádám grófok* sokat beszélgettek a *Mademoiselle Hagenről*, hogy a két Epouseur gróf *Károlyi* és *Sándor* nagyon jár körülötte. Nevezetesen egyszer Sámuel ezt kérdeztén: »*Ich möchte aber doch gerne wissen, welcher von diesen zwey epouseuren hat freieren entree*«, — Ádám ezt felelé: »*ohne zweifel der, welcher mehr zahlt*«. 12. után még egy kevésé Just olvastam s lefeküdtem. Szép tiszta napos idő volt.

9. *Pénteken.* Reggel 7—9-ig Just tanultam, 9—12-ig Menyussal Csepcsányit olvastuk; Menyustól hallottam, hogy Patay Jancsival találkozott, s megigérté, hogy 7-kor el fog hozzám jönni. — 12—2-ig ismét Just tanultam. A grófék mindnyájan Sámuel grófnál lévén ebéden, mink csak 4-en ebédeltünk; — 4—6-ig correpetitionk volt. Somosköy említé hogy Almássytól hallotta Báró Bedekovichnak Septemvirré lett kineveztetését. — 6-kor Patay Jancsi jött hozzám Zoltán Eödönnel, ő beszélte a király megköszöntetésének miképen történtét, s hogy Latinovics és Vojnicz Bács Vgyei követek annyira szemébe tüntek a németeknek, hogy többen mondanak: »*Die Ungarn sind alle schöne Leute, aber besonders die Zweie sind wunderbar*«. Jancsival elmentem az atyjához a Donner házhoz, s ott mulattam 8-ig. Az öreg Patay beszélte, hogy

ő magától a gróftól hallotta a Cancelláriához leendő bizonyos vitetését, minthogy csak egyedül maga a gróf van a Referendáriusságra ő felségének proponálva. Az egész dolgot pedig ekként beszéllé a gróf nékie, hogy a királyi táblánál történt némely változások miatt Reviczky előtt kitalálta a száján eresztetni, hogy szeretne a Táblától elmenni, — s így minden tudta nélkül a Referendáriusságra proponálta Reviczky, — ámbár ő ezen nagyon meg van szomorodva, mert így mind a főcuratorságról, mind a tudós Társaság Elölülőségéről le kell mondania. — Mondá továbbá azt is, hogyha márcziusban még ki nem nevezik, úgy áprilisben bizonyosan Restaurációt fog tartani; — ha pedig ki nevezik, úgy juniusra kell haladnia. Patay még így folytatá beszédét: »szeretném ha a Restauráció nem haladna sokára; — Jancsi fiamat szolgabirónak szeretném, Laczi pedig a Nótáriánál marad. — Bónis Samut az atyja erővel Fiskálisnak akarja candidáltatni, de én szolgabirónak akarom, mert arra alkalmasabb. Zoltán Miska alkalmasint főfiskális lesz, — Szatthmáry ágenst pedig főnótáriusnak szeretném lecsalni«. — Alig hogy ezen végső szavakat kimondá, s azonnal, belépett Szatthmáry agens, egy Csörgő nevű Ifjú emberrel, kit csak most kinevezett, Károlyi György gróf Báthori Fiskálissának mondott lenni; — és így csakugyan nem igaz volt, a mit nekem ezen dolog felől beszéllettek. Szatthmáry Kállayról (de világosan melyikről? — nem tudom, — a mint érthetem Károlyról) azt beszéllette, hogy itt Pesten a Kigyó utca szegletén levő gombkötőnél megcsináltatván a Bécsi pompára az aranyos ruhát, — azt minden fizetés nélkül el vitte, s ott megtevéen benne a parádét, mostan már gáncsot keres benne, — s nem akarja által venni. — Jancsitól s az atyjától búcsút vevén Zoltán Eödönnel együtt eljöttem; — ettől hallám, hogy a bátyja Jancsi csakugyan megkérte Patay Katit, de jegyet váltottak-e már vagy sem? — nem tudja. — Haza jövén egy darabig Just olvastam. Vacsora után ezen verseket irtam:

Gorgon hangon agyarkodik
Sorsom ellen a kaján
Szerencse dülő szelleme, —
Férjhez megy a barna lyán!

Nincs ah! nincs már nékem többé
A hüs estvék alkonyán
Kinek nevét hangoztatnom
A kék tizsa zöld partján!

Gyémánt szint ragyogó bájos
Éke szög szemeknek,
Más keblének gyújt világot,
Homályt vet az enyímnek.

Nincsen kivel álmodoznom,
Nincs kivel vigasztalnom,
Gond s keserv lakja keblemet,
Éltem rom, bú, — siralom.

Pipám kéklő füstjeiként
Oszlának szét reményim,
S nékem csak e bús hang maradt:
Ő többé nem az enyím!

Nincs kiért virasztnom sok száz
Éjjelek hosszú során,
Nincs kiért sietnem a hüs
Csörgő esermelyhez korán.

Kecsegtető szép vágyaim
Alapja szét szórattott,
S azzal együtt kedvem, éltem
Létem porrá tipratott.

Nincs kiért hallgatnom a bús
Hangon nyögő csalogányt
Elragadták tőlem haj! el
A gömbölyeg kis leányt.

Elhúnyt képzeitem boldog
Órákat ígért napja,
Keblem belsejét emésztő
Méreg kinza s harapja. —

A vacsoránál említé a gróf, hogy ma olyan két tagokat választott a tudós társaság, a kik csakugyan egy szót sem tudnak magyarul, mint p. o. *gróf Benyovszkyt*. — 11—12-ig ismét Just olvastam. Egy kevésbé borongós idő volt.

10. *Szombaton*. Reggel 7—9-ig Just olvastam, 9-kor Máriaassy, később Idrányi Jancsi jöttek hozzám, s Jancsi a tegnap estve írott verseimet az asztalról elkapván, sokáig kergetőztünk együtt. — 10. óra tájban az atyámtól levelet kaptam egy szántai zsidó által, 11—12-ig a kulcsárral beszélgettem, 12—2-ig Just olvastam. Ebéd után Máriaassy és Kapczy mindjárt eljöttek correpetitióra, de a gróf lehivatván magához, az elmúlt. Én a grófhöz lemenvén, e következő beszédet folytattuk egymással:

A GRÓF: Hányadik terminuson van már nálam az ur? — Post-faschális terminustól?

ÉN: Igenis Mtgos Uram.

A GRÓF: Hogy a házamnál van?

ÉN: Nem, — még annak csak második.

A GRÓF; Tehát Szent Mártontól? —

ÉN: Igenis, — hanem instállok Mtgos Uram, ha lehet a Cholera terminusról is méltóztassék kiadni a Testimoniumot, hogy azt el ne veszítsem, minthogy már akkor Matkovich urnál sem voltam. —

A GRÓF erre csak ezt felelte, hogy: Jaj, már azt nem ígérhetem, — s leülvén a Testimoniumomat megírta, a mely rövid ugyan, de elég szép, — s a kezembe adta letisztázní, — e mellett egy más lepecsételt levelet is adott a kezembe, melyben a Neo Censurandusok thémái voltak béburkolva, hogy azt irjam meg Ötvös Pálnak, a Curia levéltárnokának, s valamelyikünk vigye el, Petrovicznak pedig ne sajnálja megmondani, hogy menjen hozzá; én a meghagyottakat véghez is vivém, de sem Ötvöst, sem Petrovicot otthon nem találván, a levelet a Petrovic testvéreinek által adtam, magam pedig vissza jöttem megmondani a grófnak, hogy Petrovicot ugyan otthon nem találám, hanem meghagyám, hogy a mikor előjövend, küldjék el a Mtgos grófhöz. Ő ezen csudálkozván (Döbrentey is nála volt) azt mondotta, hogy hiszen nem azt a Petrovicot értettem én, hanem a mienket, — annál fogva ismét vissza mentem s megmondottam, hogy rosszul értettem a dolgot, már nincsen rá szükség. Onnan vissza jöven, a Testimonialisomat szépen leírtam, nem különben a Personalishoz a következő Recursust: »Illustrissime etc. Ad Illm Dnm Alexandr. Mérey etc. Directa humillima supplicatio Pauli Jászay F. J. P. Jurassi nov. qua se pro Censura Adv. admitti exorat.« Ezeket leírván, Kunch, később Máriaassy, ismét később Zsarnay és Szentiványi jöttek hozzám, s ezen utóbbiak csakhamar elmenvén, csak Kunch maradt nálam, s — — Szücs Istvánról, Ágostonról, Thomka Lacziról, Fáyról, a Cholera alatt töltött időmről, Csuka Katiról, Ónody

zám, s egész 7. óráig nálam mulatván, a correpetitio elmúlt. Ő tőle kérdezvén, hogy igaz-e már, hogy a gróf Bécsbe megyen Referendáriusnak? Ő azt felelte, hogy még nem bizonyos, azaz még nem szabad bizonyosan tudni; — azt is említette, hogy a jövő hónapban már ő is indul Bécsbe Petrovicscsal, s már mostan is elment volna, ha rosszul nem lett volna, — s hogy oda lesznek vagy 3. esztendeig utazni s Amerikát is bekarják járni. Ezt is mondotta, hogy Petrovics tegnap azért bosszankodott olyan nagyon, mivel Bajzát választották hozzá collegának a történelmi osztályban, a ki pedig egy szó történelmi munkát sem irt még eddig. — Ő elmenvén, én lementem a Fehérhajóba, s ottan Madarassy Móriczczal, Zsarnay Imrével, Baloghival, Hrabovszkyval, Czernellel, Szmrecsányival, Kelczczel, Spónerrel discouráltam 9-ig; akkor haza jövén, vacsoráig Just olvastam; a vacsoránál a gróf nagyon szomorú volt, a fejét az asztalra támasztva, alig szóltott egy-két szót. Petrovics sem ebédén, sem vacsorán nem jelent meg, gondolom mérgében. Vacsora után ismét Just olvastam jó darabig, 50. levelet átolvastam; most már 6-szor megyek rajta keresztül 100. levelével. Szép tiszta meleg idő volt.

12. Hétfőn. 7—11-ig Just olvastam, 11-kor Idrányi hozzám, jövén valamely német verseket hozott hozzám azzal a feltétellel, hogy a ki azokat jól lefordítja, 5 ezüst forintot kap jutalmul, 1. óráig azokat fordítottam e következendőképen: »Az asszony etc. 1—2-ig Just olvastam. Nagyebed volt nálunk ismét, a tudós társaság tagjai mintegy 16-an: Szécsenyi is itt volt; Kovács Doctort most ismertem meg. Ebéd után Menyussal elmentünk járkálni, F—t is felkerestem, említette, hogy a Patikárus is itt van, s censurát akar tenni a Patikárusságról; hogy az anyám lement Létára Jósá Doctorhoz s nagyon beteges szegény úgy annyira, hogy nehezen lábolja meg. Innen vissza jövén, egy darabig correpetáltunk volna valahogy, de már egyiknek sem levén kedve, járkálni mentünk, s onnan a Fehér hajóba, onnan a Jeanhoz, ott beszélgettünk 8-ig a fiukkal, akkor haza jövén, 11-ig Just olvastam; nem is vacsoráltam. Szép tiszta napos idő volt.

13. Kedden. 7—9-ig Just olvastam, 9-kor Idrányi hozzám jött, — a verseket elvitte; én magyar ruhába öltözvén Sessióba mentem, a Fiscus — perét referálták Gosztónyi contra Successores . . . sexus Lengyel de Tóthi, Szigliget és Lengyel-Tóthi roppant Dominiumok eránt. Ismét nagy ebéd volt nálunk, Wesselényi, Károlyi Gyuri, Bene —, Perger, Kállay Károly és Bajza voltak nálunk a többiek között. Ebéd után a Correpetitiohoz ismét nem levén kedvek a fiúknak, engemet is elcsaltak magokkal járkálni. A többiektől később elválván, Somosköyvel a vásárpiazcra, onnan a Fehér hajóba, onnan a Plattthy Nógrády ifjú társaságában a Zrinyibe mentünk s Károlyit és Gombos Maxit is ott találván, egy darabig beszélgettünk, annakutána Somosköyhez mentem véle, s ott az újabb Decisiókat olvastattuk 8 $\frac{1}{2}$ -ig, akkor haza jövén, vacsoráig Just olvastam. NB. Kállay Kristóffal találkoztam s nagyonyájasan beszélt velem. Vacsora után egy darabig ismét Just olvastam. Tiszta szép, de hives idő volt.

14. *Szerdán.* 7—9-ig Just olvastam; akkor hozzám jött Kandó Feri és Idrányi s beszélgettünk. Kandó a Jusból a kérdéseket kérdezte tőlem, azután ők elmenvén, ebédig ismét Just olvastam. Ebéd után hozzám jöven Menyus, elmentünk járkálni a Dunapartra; midőn itt beszélgetnénk, véletlen Sárközy Jósi közelített hozzánk. Haza jöven, különböző históriákat beszélgettünk. A vacsora nagyon későn volt; előtte s utána Just olvastam. Hives tiszta idő volt.

15. *Csütörtökön.* Reggel 9-ig Just olvastam, 9-kor Idrányi hozzám jöven, egy darabig itt mulatott, azután Somosköy azt mondván, hogy a mint hallja Kapczy a Personalis Deputációjában van, elmentünk járkálni, s e dolgot megtudni: 1-kor hazajöven ismét Just olvastam. Ebéd után Apostol beszélt, hogy a tudós társaság Cancellistaságáért akar recurrálni, — ebéd után olvastam egy keveset, de Somosköy s Menyus hozzám jöven, Somosköy azt mondá hogy végére járt, én Bedekovichnál vagyok, Menyus is, ő pedig Somsichnál. Innen elmentünk járkálni a vásár felé, Zsarnayt elől találtuk, a ki azt mondotta, hogy Wesselényihez megyen Radvánszky Gusztinak lovakat vásárolni; innen vissza jöven Sz. Iványival s Kandó Ferivel találkoztunk. Sz. Iványi említette, hogy Guszti csakugyan el vette a Pulszky leányt, s hogy a 7 Éllecteur fürstnél van szállva. Ezután lementünk a Fehér hajóba többen, s a Helmecky újságát, melyben a Jurátusokat nagyon csufúli szidja, solemniter publice kikaczagtuk; azután haza jöttem, s 11-ig Just olvastam. Tiszta meleg idő volt.

16. *Pénteken.* 7—9-ig Just olvastam, akkor hozzám jött Idrányi, később Jakovics és Reviczky; említtem nékiek, hogy Péchyvel Telekynél vagynak; Péchy pedig később eljöven, emlitém, hogy Reviczky a Personalisnál van, nagyon megjédt. Kezdettük egymást censeálgatni is, azután ők elmenvén, magamban 12-ig a kérdésekből examináltam magamat. Ebéd után elmentem járkálni, majd a Fehér hajóba. Innen haza jöven az atyámnak levelet írtam, azután magamban morfondiroztam vacsoráig. A vacsoránál beszéltek a grófok, hogy az egész pesti mánasságot ki pasquillizálták, csak a gróf Józsefekre írták azt, hogy Lorbernkranz; Laczira pedig azt írták, hogy der abgespielter tanz-Bär, wird ein dummer Obergespann. Laczi hogy Bagon Antival 16 big tojást megevett, ezen sokat nevettünk. Ádám említette, hogy Patakra új regiment katoná fog menni. Vacsora után Just olvastam. Szép tiszta száraz idő volt.

17. *Szombaton.* 7—9-ig Just tanultam, 9-kor Menyus jött hozzám 10—12-ig Just tanultunk; 12-kor elmentem járkálni. Ebéd után a gróf elküldött az Ugocsaí V. ispánhoz Horváth Istvánhoz ezzel az üzenettel; »ne sajnálja az ur megmondani nékie, hogy köszöntöm, elfelejtettem, hogy sem holnap, sem holnapután nem leszek itthon ebéden, hanem kedden szívesen fogom látni«, — én őtet az arany sasnál föl is kerestem, de ő azt üzente, hogy tiszteli alázatosan a grófot, már akkor nem lesz Pesten, hanem másszor méltóztassék vele parancsolni. Szűnyoghgal találkozáván, említette, hogy ma talán bejön a bátyja Feri, hogy a mióta itt van, már 1800. frtot elköltött; megígérte azt is, hogyha a bátyja

még nem érkezik, ad kölcsön 10. ezüst frtot; én megígértem neki, hogyha tajtékot veszen, ki fogom néki metszeni. Innen elmentem Menyus-sal a vácsi utczába, a Theátrum előtt Ragályi Károlylyal találkozáván, eljöttünk hozzám; itt olvasta Károly a Helmecey mocskolódásaira irott refutációját, de ez még sokkal gorombább volt, beszéllette a Ragályi Tamással történt históriáit és az Egri kis pap életét. Menyus beszéllette, hogy Palóczytól hallotta, hogy Vay Miklós Szathmár Vgyei főispán akar lenni. Ők elmenvén 11-ig Just olvastam. A vacsoránál említette a gróf, hogy gróf Vay Szathmár Vgyei főispán lett, Báró Vécsey pedig Máramarosi. A grófnének ez nem nagyon tetszett. A komornyiktól hallottam, hogy ő bent hallotta a szobában, hogy a gróf azt mondotta, hogy ápril végén lemegyen restaurálni, azután májusban feljövén, egy-két nap itt mulat s azonnal felmegyen Bécsbe. Vacsora után még egy kevés ideig Just olvastam. Szép tiszta meleg idő volt.

18. *Vasárnap.* 7—9-ig Just olvastam. Akkor felkelvén, a gróf neve napjára egy bankó szélü köszöntőt kezdettem festeni, — délben mutattam Apostolnak, — délután ismét azt csináltam; estve felé Idrányi jött el, néki is mutattam, ő nagyon bámult rajta s azt mondotta, hogy ennyi perfectiót csakugyan nem gondolt bennem, ő elmenvén, én ismét a festéshez fogtam gyertya mellett, de ez sehogysem sülvén, lementem a Hajóba, s ott Spónerrel, Csernellel és Szücs Petivel baszélgettem 9-ig. Pethő beszélte, hogy Zsarnaynak s Szontághnak sem egészen jól ment a Censurája, s hogy kettőt rejciált a Personalis. 11 ig Just olvastam, 6-szor is elvégeztem a Kövyt. A vacsoránál Laczin nagyon neveltünk, mert annyira elbámult, hogy a káposztát a servétára rakta. A kulcsár beszélte, hogy Sámuel gróf azt mondotta, hogy a gróf őtet is el akarja magával vinni Bécsbe. Az ebédnél a Guszti, a vacsoránál pedig a grófné beszélte, hogy ma Domokosnak a szemét a Fechtschulba a Fechtmeister olyan szerencsétlenül szúrta meg, hogy talán megis vakúl. Vacsora után az öreg komornyikon neveltünk sokáig. Esős borúlt idő volt.

19. *Hétfőn.* Reggel 7-kor felkelvén, azonnal a grófnak munkába vett köszöntőjének készítéséhez fogtam, s 11 órára azt el is készítettem; közben mindazáltal megháborítottak Király Laczi, a ki kérdezte tőlem, hogy miben van már a Palatinus Cancellistasága iránt a dolgom? én csak azt feleltem, hogy még mostan is egészen az ő felsége Resolútiójától függ, s már kevés hozzá a reménységem is, mivel a gróf felmegyen Bécsbe, s én tovább nála nem maradhatok; ő azt javasolta, hogy kerítsek valamely jó Adjunctériát, s így annakutána is prosequálhatom, avagy adjam be előre a recursusomat, — annakutána pedig Thomka Laczi, a ki említette, hogy a Bekény leányok itt vagynak s köszöntöttek, s én megígértem, hogy délután megfogom őket látogatni; — a midőn már a kerületét elkészítettem, Idrányi jött hozzám s megmutattam az öreg Kammerdienernek is, — 12-kor pedig Jakovics és Péchy jövén hozzám, nékik már egészen készen mutattam, — e következő versek voltak beléírva; »Él hazám — dicső Nemzetem, Napja szelid s tele kiderült, Mig te ragyogsz egén Nagy József, Nagy Teleky, — Él sokáig, igaz szived s Hazád szereteite ne gyengüljön meg soha, adja a magyarok

Istene!« Elkészítve magamban tünődtem sokáig, ha vajjon által adjam-e a grófnak vagy sem? nehogy szemet szúrjon az, hogy a körületi bankók; ez alatt egy ember jön hozzám, egy levelet adván kezembe, hogy azt vigyem be a grófnak, a mit én nékie által adván, az Instáncziáját visszaadás végett nekem visszaadta, s mivel az arról való Doctori vizsgálat volt, hogy megtévelyodott, egy ezüst huszast is adott mellé. — Király Laczi haza jövéen, nék'e mutattam a köszöntőt, s ő nagyon persuadeált, hogy adjam által még pedig úgy, hogy mivel a grófék Sámuelnél lesznek ebéden, tétessem a huszárral az asztalára, de én tanácsosabbnak látván Laczi által általadatni, 2-kor levittem hozzá, s ő csak elbámult rajta, s én kételkedve kérdezővén, ha vajjon nem fog-e a gróf megharagudni, ő azt mondotta, hogy azt tudja, hogy meg fog ijedni, de azért kár volna által nem adni, s ő azonnal be is szaladt velem, s jó darab ideig bent maradván, végtére kijött s azt mondotta, hogy a gróf csakugyan nagyon megijedt, a midőn először meglátta, de annakutána nagyon megdicsérte, összehasonlította a bankóval is, s azt mondotta, hogy nagyon ügyesen van készítve. — Ennekutána Laczi nékem titkosan azt beszélte, hogy a gróf nékie ma azt mondotta, hogy velem conferentiája lesz, mivel el akar vinni magával Bécsbe Secretáriusnak, hogy így annakutána a Cancelláriánál egyszersmind practizálhatnék is; — örömem leirhatatlan volt s köszöntem erántam való grátiáját, — s Laczi is örült, mondván, hogy így együtt practizálnánk majd a Cancelláriánál; — továbbá beszélte — titok legyen — azt is, hogy ő egy leányba véghetetlen szerelmes, a kit én mindjárt kitaláltam, hogy Almássy Izabella Comtesse, mivel még a minap, midőn nálunk ebéden voltak, nagyon által láttam egymás eránt való hajlandóságukat, — azt mondotta, hogy még ilyen szerelmes soha sem volt, hogy nincs kedve semmihez, hogy ezt rajtam kívül még egy lélek sem tudja, s hogy török szakad, nékie el kell menni, akárhogy történik Török-Zsadányba Almássyékhoz. Ennekutána egy néhány visit billétekre reá írkáltam a nevét Magyarul és Francziául Laczinak. Ebéden csak négyen voltunk Petrovicscsal, — ebéd után a gróf leveleket adván fel, kettőt Apostol vitt el leirni, egyet én vittem el, egyet Sebők. Az Apostolé az egyik Bónis Vispánnak szólt, az iránt, hogy a gróf Referendáriusnak kineveztetvén, s a felmenetelre siettetvén, kénytelen a Restaurátiót előbb tartani, mint megigérte; annál fogva április 12-én lemegyen Kállóba gyűlést tartani, 1-ső májusban pedig a Restaurátiót fogja tartani s hogy egy sátort készítsenek a Vgye udvarán, a melyben tarthassa, — a másik gróf Reviczkynek szólt az eránt, hogy a Regnicolare Operátumok megvizsgálását a Deputátió, ámbár a Cholera miatt a mult esztendőben elkésett — folytatja. — Sebők, Zabolch Vgyének irt az eránt, hogy Dogály János, Dogály Constantin testvérének halála után minden vagyonát letartóztatván, a dolognak miben léte felől, minthogy Dogály Constantin ellen concursuális per vagyon Pest Vgyében hirdetve, minél elébb Relátiót adjanak; én pedig szinte a Vármegyének a Restaurátió és a gyűlés határnapjait irtam meg. Minekelőtte az íráshoz fogtam volna, Radvánszky Guszti volt nálam s említette, hogy 4000. frton vett négy szürke csődört Eszterházytól a

lakodalmára Pulszky Póllal, kért, hogy látogassam meg. Minekutána pedig leírtam, Menyus jött hozzám, említette, hogy tegnap a Musicalis Akadémiáról jöven Hagn Károlyi Gyurival és Wesselényi Miklóssal, a Jurátusok nagyon kifütyülték és kipiszszegték, melyre Wesselényi nagyon megharagudván nagy dörgő hangon azt kiáltotta, hogy gazember, akár magyar, akár más nemzetbeli volt, s a ki akar, menjen ki vele, akár kardra, akár pisztolyra, akár ököltre. Én Bekényékhez akartam menni, de csunya nagy sár is levén, s Apostolt is várván az irásokkal, s Idrányi is ide jöven, 7-ig elbeszélgettük az időt; Királynak beszéltem, hogy a Hagen kedveért a grófné milyen tractákat adott; s hogy Helmeccy mennyire megsértette a Jurátusokat, a kik már most készülnek véle vagy revocáltatni a dolgot vagy pedig megverni, s ezt Idrányi is bizonyította, hogy ő Bajkaytól is hallotta. Kapczy elbeszélte egészen a miskolczi bálban a Zsoldos Feri és Csépanyi között történt Duellumnak történetét, melyet épen egy Miskolczi fiatal embertől halott. Az egész dolog így történt: A Miskolczi bálban az azon a környéken nagyon híres Cornis Marinak mind a ketten nagyon csinálván az udvart, Kornis Mari a Zsoldos Feri ujján meglátott egy arany gyűrűt, s az nékie nagyon megtetszván, Feritől elcsalta, — Csépanyi ezt meglátván, a leányt nagyon kezdte vele sequirozni, a leány pedig annak a megbizonyítására, hogy azon gyűrű ő előtte nem olyan becses mint a milyennek Csépanyi gondolta, a gyűrűt Csépanyinak ajándékozta, melylyel Csépanyi vexálván Zsoldost, Zsoldos valamely goromba szót szóllott nékie, amaz pedig kegyetlenül pofoncsapta, melyre Zsoldos Duellumra kihíván, véle együtt több Secondánsait is rútvál megvagdalta. Ezek elmenvén, én a Jus olvasásához fogtam, s a kulcsárral beszélgettem vacsoráig, mely már 11. óra tájban esett. A gróf egy jókora Reviczkynek szóló levelet küldött fel hozzám, hogy azt irjam le, melyben Referendáriusnak a Mérey helyébe lett kineveztetését megköszöni, s írja, hogy 1-ső májusban Restaurációt fog tartani, azután azonnal fel megy Bécsbe, — Szabolcsban pedig ápril 12-kén gyűlést fog tartani, hogy így rész szerint a Regnicolare Operatumokat elvégeztethesse, rész szerint pedig a Restaurációhoz nagy elragadtatással készülőköt a maga jelenléte által annyira a mennyire megakadályoztathassa. Ezt irtam éjféltán 2. óráig. Esős, sáros idő volt.

20. *Kedden.* Reggel jókor a gróf lehatván, a Neo Censurandusok neveit a kezembe adta, hogy azok közül 7-et tegyek ki mára ötödfél órára Censurára, s irjam le a szokott mód szerint. Ezeket én leírván s kiakasztván, visszajöttem; ekkor a gróf a mit régen vártam, ezen szavakat mondotta hozzám: »arra is akarom az urat figyelmetessé tenni, hogy az ilyen dolgokkal (kivéven a pugillárisából az általam készített közzöntöt) ne tréfáljon, mert könnyen megeshetne, hogy valamely hamis bankó jönne az úr kezébe, s akkor ha egy-két tanú volna, a kik az urat látták, hogy ilyen formákat festegtetett, bizonyosan bajba kerülne, — azért el is akarták égetni, de én nem engedtem (az egyik szögelete már valósággal el is volt égve), — hiszen ha épen kedveskedni akart az úr nekem, van abban más mód is. Én jó tanácsát megköszöntem, egy

kevésse megzavarodva feljöttem, s minthogy délutáni 5. órára magam is ki voltam téve Bedekovichhoz, az egész Just a Violentiáig hamarjában átfutottam. Az ebédnél mosolyogva mondotta a gróf: »No Jászyt is ma fogják rángatni.« Ebédután a Censurandusok idegyülekezvén, egy kevésse velök beszélgettem, ezután Bedekovichhoz mentem. Velem együtt adtak Censurát: Pauer, Schröter, Thomka Laczi, Bene és Czigler. Bene és Schröter nagyon félték, én pedig danoltam, tánczoltam, s nagyon jó kedvem volt; végezetre behivatván, nagyon meg elégedésem szerint adtam meg a Censurát, — úgy anyira, hogy a Bedekovics Jurátusa azt mondotta, hogy csak a practicumot el ne hibázzam, esküszik menyre, földre, hogy bizonyos a praeclárumom, mert még az idén nem adott egy sem olyan censurát mint én. Innen Thomkával egyenesen Somosköyhez mentem s ott az egész Censeáltatásomat elbeszéltem. A vacsorához lemenvén a Jeanette comtesse ezen szavakkal szólított meg: »No hát letette-e az ur a Censurát?« Én: »Igenis Mtgos Comtesse.« A gróf: »No hát hogy ment, micsoda calculust adna magának az úr?« Én: Én Mtgos uram megvagyok vele elégedve.« A grófné: »No hát úgy bizonyosan megkapja az úr a praeclárumot«. Vacsora után a fejem nagyon fájván, mindjárt lefeküdtem. NB. Thomka említette, hogy a Bekény leányok igen nagyon vártak, s azt mondták, hogy nem érdemlem, hogy jó calculust kapjak. Borongós változó idő volt.

21. *Szerdán.* Reggel a gróf hehivatván, azt mondotta, hogy ne sajnáljak el menni Kárász Consiliárius úrhoz és a grófné nevében tisztelvén, mondjam meg, hogy a mint gondolja tudva lesz már előtte, hogy a Districtuális Táblán a gróf Csáky Antalnak gróf Fekete ellen kezdett perében gróf Csáky favorabilis sententiát kapott, annál fogva emlékezteti a grófnénak tett ígéretére, mert — úgymond — Kárász a gróf Fekete jószágainak Administrátora levén, azt ígérte, hogyha Csáky favorabilis sententiát kap, azonnal kifizeti a grófné praetensióját, — de ezt ne említse az ur Kárásznak, hogy az úr is tudja, hanem csak emlékeztesse tett ígéretére, — egyuttal pedig menjen el a Personálishoz is s tudja meg tőle, ha nem parancsol-e velem, hogy ma a sessióba menjek? Én tehát elmentem Kárászhoz, a ki nagyon hidegen, ezen szavakkal szólított meg: »kit keres?« Én mondtam: »Méltóságodat keresem;« s a reám bizott dolgot előtte elmondván, ezt felelte: »Én a dologban semmitsem tudok, s nem is ígértem, de nem is ígérhettem egyebet, mint az előttem való Administrator ígért; de az gróf Csákyknak nem tetszván a törvény útjára igazítottam, s már mostan tesszen perlekedni. Innen a kis Kárászszal elmentem a Personálishoz, a ki nagyon nyájasan fogadott s ezt felelte: »én már a mtgos urhoz e végett elküldöttem az Expeditoromat, hanem újra is kéretem, méltóztasson magát megalázni.« Innen visszajövéen, a grófnál relátiót tettem, s hozzáfogtam az íráshoz s irtam 1 óráig. Kimenvén, egy még Patakon ismert Horváth János nevű czigány tanuló szólított meg bennünket Petrovicsszal, hogy ő a gróffal vagy a grófnéval akarna beszélni, mert Rectorságon levén túl a Dunán, most Budán a fürdőben mindenét ellopták; mink őtet 1. óra utánra igazítottuk, hogy a grófhöz jöjjön. Az ebédnél említette a kis Comtesse, hogy

ma ugymond egy Pataki tanuló volt nálam, azt mondván (Laczihoz szólván) hogy veled tanult. — Laczi tőlem kérdezvén, hogy igaz-e hogy velünk tanult? Én azt feleltem, hogy dehogy igaz, hiszen az akkor Rhetor vagy Poeta volt, hanem a Csuka Feri inasa volt, s a nagy pizkosságáról az egész városban ismeretes volt. Ebéd után Kapczy és Máriássy Józsi jöttek hozzám. Tamás beszélte, hogy a Zsoldos Feri Duellumát authentice hallotta Farkas Lajostól, hogy olyan poltron volt, hogy a midőn Csépanyi pofon csapta, ki nem merte híni duellumra, hanem a többiek hitták ki a nevében, s a midőn a Duellumot elkezdték, Csépanyi többször kiütötte kezéből a kardot, s végezetre a két fülébe ragadt, lerántotta a földre, s ott dömöczkölte, míg a többiek el nem választották, akkora pedig meglehetősen sebeket ejtettek mind a ketten egymáson. Midőn a Cürián az expositiókat néztem volna Fleischerrel találkoztam, a ki kérdezvén tőlem, ha letettem-e már a Censurát? Én feleltem, hogy le. Ő: »jól?« Én; »elég jól:« Ő: »talán Jászayval?« Én: hiszen az én volnék magam: akkor ő lekapván a kalapját, mind addig míg erővel fel nem téttem, levéve tartván, igen sok dicséreteket halmozott reám. Nem azért — úgymond, hogy a szemébe dicsérjem, de véghetetlen sok dicséreteket hallottam róla sok szép tulajdonságai felől, s örülök, hogy szerencsém lehetett megismerni. — 4. óra után Laczi gróf jött fel hozzám, s egy darabig a Horváth János furcsa tetteiről s más egyebekről beszélgetvén, a Censurandusok előjöttek, s én magyar ruhába öltözvén, lementem palotizálni, s ott voltam 8-ig. A kammerdiener említette, hogy a gróf bizonyosan le fog engemet vinni Szabolcsba a Restaurációra. Vacsoráig a kulcsárral beszélgettem. A vacsoránál a grófék nagyon debacháltak Hagen ellen, s azt mondták, kivált Ádám gróf, hogy valóban scandalum, a mit gróf Károlyi György és gróf Sándor ezzel a theatralistánéval véghez visznek, — hogy Wesselényi szomoruan szokta nézni, hogy a más kettő mint csinálja szüntelen éjjel nappal a court. Hogy már azt egy királyi házból való dámával sem kellene cselekedni. Ő — ugymond Ádám — igen nagy dáma. De tudja-e édes mama, mit értenek azon a Dáma szón a magyarok? A grófné felelt, hogy tudja, és az a különös, hogy a magyarok a dáma szón mindjart rosszat értenek. »Egyszer — ugymond Ádám — történt közöttünk, hogy egy kapitány a legényeknek megparancsolta, hogy a felesége iránt egész tisztelettel viseltesenek, mert a dámákat tisztelni kell. Az egyik katona azt felelte: »nem tudtam, hogy a kapitány uram felesége is Dáma. Vacsora után megtudakozván a grófit, hogy ha nem parancsolja-e holnapra a többi még kinn levő Jurátusoknak neveiket is kitenni, s ő azt igenelvén, azoknak neveiket kitétel végett leírtam; annakutána pedig ezen jegyzéseimet írtam. Változó híves idő volt.

22. *Csütörtökön.* Reggel a gróf lehivatván, egy hosszú levelet adott a kezembe, hogy azt a Centrális Szolgabírónak vigyem el. Én ezzel feljövén, mely a Cancellária rendelkezéséből a Pesth Vármegye határozata értelmében az iránt tett megintésére való felelete volt a grófnénak, hogy a Csomaközi jószágá árából még hátra levő rész summát Patay Pálnénak tovább ne fizesse. A Végh jurátusa egy Praelációra Constitútiót hozott

hozzám a grófné számára, melyet én beviven, a grófné feleletét elvittem a Szbíronak, s személyesen által adtam; az úton találtam Harsányi Palit is, a Patay Pálné fiskálisát, s ő elolvastván, ezt mondotta »ejnye! pedig épen már rövid időn szükségünk lett volna a pénzre.« Innen elmentem Benyovszkyhoz azon Transactioniért, de ő nem tudta, hogy melyik s bővebb információt kívánt: 2-ig ezen jegyzéseimet írtani. Ebéd után azonnal elmentem Benyovszkyhoz, de betegesen feküdvén, kért, hogy méltóztasson a gróf úr várakozni vagy 2—3 nap, míg a szobájából kimehethet az Archivumból kikeresheti. 4 $\frac{1}{2}$ -kor a Censurandusok idejében, lementünk őket hallgatni. Péchy sokkal jobban felelt, mint Jakovics. Innen a Hajóba menvén, Kapczy beszélte, mennyire jól ment a Censurája, hogy a Personális azt mondotta nékie, hogy diszére válhat Borsod Vgyének. Innen vélek mentem járkálni s haza jöven Ovidiust olvasgattam s próbáltam fordítani, de sehogy se ment most. A vacsoránál a grófné Czirákyról beszélt, hogy mint mérgeskedett a cselédjeire. Szép tiszta idő volt.

23. *Pénteken.* Reggel mindjárt Somosköy jött hozzám, s vele sokáig beszélgettem; később Menyus jött hozzám, s tőlem 5 ezüst frtot kérvén kölcsön, elment. Ezután az Archivumba mentem s ottan Jászay Imrének Patay Sámuel ellen 1771-ben folyt perét kikértem s olvasgattam és a Genealógiát kijegyeztem; azután a Menyus Genealógiáját conferáltuk, 11. után a Vgye gyűlésébe mentünk s ott mulattunk 12-ig; ekkor haza jöven, a Menyus Genealógiáját solemnisáltam, a magamét pedig szépen leírtam. Ebéd után a fiúk hozzám jöven, a practicus cur-susokat resolváltunk. Kapczy nagyon elhitte magát, hogy jól ment a Censurája. Ezután a jövendő Restaurációról és a Szabolcsba való lemenetelről beszélgettünk. Estve a Jászay Genealógián dolgoztam 1580-tól egész vacsoráig. Vacsoránál Laczival sokat neveltünk Sebőkön in plurali. Vacsora után ismét a Genealógián dolgoztam. Szép tiszta meleg idő volt.

24. *Szombaton.* Reggel a Procuratóriába mentem, ottan a Tömös-váry pert olvasgattam, és egy néhány jegyzeteket írtam ki belőle, a Ramocsaházyak Genealógiájával együtt. 12—2-ig a Genealogica tabellát csináltam. Ebéden egy erdélyi fiatal ember volt nálunk, és Domokos is a kinek a szeme már egészen jobban kezdett lenni. Ebéd után többen jöttek hozzám s járkálni mentünk. Haza jöven, az ablakon kikönyökölve pipáztam. Estve Idrányi, Kandó Feri, később Kunch, Szúnyogh és Röck Pali jöttek hozzám, és sokat disputáltunk azon, hogy a miskolczi patvaristák pimaszok-e? a mint mi Idrányival állítottuk, vagy sem? Ők elmenvén, 9-kor én 11 $\frac{1}{2}$ -ig a Jegyzéseimet írtam. Vacsora után egy darabig a Prókátorok munkáját olvastam. Szép tiszta idő volt.

25. *Vasárnap.* Reggel az ágyban ismét a Prókátorok munkáját olvastam, annakutána Menyus eljöven hozzánk, a templomba mentünk; a grófék is ott voltak; de német istenitisztelek levén, s abból én keveset boldogulván, többnyire egy előttem ülő szép barna leánynak bámulásával töltöttem az időt, a ki után — a templomból lett kijövetelem alkalmával — utána is indultam s a király utczába mentek be. Kandó

Ferivel találkozván, feljöttünk hozzám, s itt beszélgettünk egy darabig; annakutána ő elmenvén, én ezen jegyzéseket irtam. Ebédelőtt a csizmadia a csizmámat elhozta, s ebéd után 5. firtokban kifizettem. Ebédután lementem a Fehér hajóba, itt többekkel találkoztam s beszélgettünk; innen Kunchcsal a 7. választó fejedelmekhez mentünk sörözni. Innét haza jövén egy kevéssé beszéltem Laczihoz. Egyébiránt egész estve a jegyzéseimet és a Genealogica tabellát irtam. Vacsora után a Prókátorok munkáját olvastam. Szeles borongós idő volt.

26. *Hétfőn.* Reggel az ágyban ugyanezt olvasgattam, s előbb Máriássy Menyus, azután pedig Kapczy Tamás jöttek hozzám s hírül adták, hogy holnap 7. órára a practicára ki vagyok téve, a Personalis és Bedekovich Deputációjával együtt. Apostol is itt volt egy kevés ideig. Felöltözvén, elébb a Procuratóriába mentem, de a Pert ki nem vehetvén haza jöttem s festegettem 2. óráig. Ebédután ledültem s szunnyadoztam, míg egyszer a kis Kárász jövén be hozzám, véle egy kevéssé beszélgettem, s tőlem, — minthogy már holnap végképen megyen Csongrádba, elbúcsúzott; azután én a témák olvasásához fogtam. A vacsoránál említette a grófné, hogy Vasárnap concertet fog adni az asszonyi egyesület számára, s angazsirozta Hagent is, de a Palatinusné declarálta, hogy azért, hogy az ott lesz, el nem megyen belé. A Jeanette Comtesse azt mondotta, hogy »er hat sie sich accurat gedreht, wie ein Kuchelmensch, und das sie sehr gemein gespielt hat.« Borult hideg idő volt.

27. *Kedden.* Reggel 7-kor elmentem a Procuratóriába, ott dolgoztam a témákat 1-ig. Akkor kijövén, hozzám jöttek Ragályi Károly és Menyus, itt pipázgattunk 7-ig, a témámat olvastam nékiek. Későbben fel jött Teleky Laczi, említette, hogy Ürményi Laczinak micsoda témája volt. A Jeanette Comtesse lehivatott, írni adott a Billétet. A vacsoránál a gróf kérdezte, hogy meddig, voltam árestálva, s ha nehéz témám volt-e? Mindnyájan a Personalis ellen nagyon debacháltak. Laczi azt mondotta, hogy a Guszti Comtesse azt mondta, hogy én nevettem reá. Vacsora után 12-ig a Billéteket tisztáztam. Szeles idő volt.

28. *Szerdán.* Reggel Kandó, Máriássy, Kunch, délután pedig Csapó és Szúnyogh jövén hozzám, az egész napot szerencsésen elbeszélgettük. Estve a hajóban is voltam. Szép tiszta idő volt. Estve Ovidiust fordítottam.

29. *Csütörtökön.* Reggel Menyus hozzám jövén, elmentünk az Archivumba, ott a Jászay perből Genealógiát irtam 11-ig; 2-ig itthon írkaítam. Ebédután a grófné Laczitól felküldött egy pár billétet a Concertbe, egyet nekem, egyet Sebóknak. 4-kor elmentem a Concertbe, ott voltam 5¹/₂-ig; a Cantus és a Declamáció comiss volt. Onnan elmentem többekkel a Fehér hajóba, s ott a témákról beszélgettünk. 9-kor haza jövén, 11-ig francziát olvastam s a — — történeteket jegyezgettem belőle. Tiszta, de hives idő volt.

30. *Pénteken.* Reggel a gróf lehivatván, egy levelet adott a kezembe, hogy azt intitáljuk s Böthynek vigyük el; gondolom a témák voltak benne; e mellett egyet Puky Istvánnak, melyben nagyon köszöni nékie azt, hogy a Coadjutor curátorságot továbbra is felvállalta, s igéri hogy

április 25-kére Geszthelybe hozzá megyen hálásra; s másat a Superintendensnek, melyben írja, hogy a 25-kén tartandó Superintendentiális gyűlésen minden esetre személyesen meg fog jelenni, — harmadikat pedig gróf Desseffy Józsefnek, a Kazinczy munkái kinyomtatásuk iránt, — a két utolsót én írtam 11-ig. 11—2-ig a jegyzéseimet írtam. Ebéd után Somoskőy jött hozzám s az öccse verseit olvasta; a melyek valóban várakozásomat felyül haladták; — én is olvastam néki egy néhány verseimet. Ebéd előtt Laczi feljött hozzám beszélgetni s ebéd után is feljött. Azután elmentünk járkálni. 11-ig francziát olvastam. Vacsorán gróf Festetichné, Liphayné, Reinerné és Sámuelék voltak nálunk. Híves borongós idő volt.

31. Szombaton. Reggel a grófné felzavartatott bennünket, de Sebők ment le, én pedig az atyámnak levelet írtam. Azután a Procuratoriába indultam, de ottan a Statutumok olvastatván, Thomka Laczival együtt elmentünk Ragályi Károlyhoz. Innen a Rósa piacra jöven, beretválkozó instrumentet vettem 30. garason, s haza jöttem. 12—2-ig a jegyzéseimet írtam. Ebéd után elindultam járkálni a híd felé magamban, s ott Szentmiklóssyval és Radvánszky Gusztival találkoztván, az ő kérésére elmentem hozzá, s ott mulattam egész 6-ig. Mutatta az aranyos ruháit s a portaitját, de teljességgel nem volt eltalálva, — azt mondotta, hogy már csak eddig 10.000 forintot elköltött a lakadalmára. Innen haza jöttem. A vacsoránál Laczival disputáltam azon, hogy az »szállók az ur eleibe« jól van mondva, de a grófnéval kidisputáltak, én nem akarván tovább forgirozni. Vacsora után ismét fel jött Laczi és sokat tréfáltunk. Szép tiszta meleg idő volt.

Ápril 1. Vasárnap. Reggel Máriássy Menyus, később Idrányi hozzám jöven, együtt elmentünk a templomba; a gróf is ott volt, s több fiatal emberek, nevezetesen Balogh Imre, Bay Miklós, Kándó Jósi; Kapczy Tamás, Zoltán Feri. Láttam Bekény Jeanettet, s eleinte rá nem ismertem, ugy megszépült; innen Ragályi Károlylyal elmentünk a Jeanette lakása a Bónis ház felé, de nem láthattuk, annakutána pedig hozzám. 12—2-ig magamat festegtettem. Ebédután sétálgattunk, azután lementem a Hajóba, s a Neo Censurandusok Calculusát levivén az ott levőknek azzal igen nagy örömet szereztem. Itt hallottam, hogy Zsarnay praecclarumot kapott Bedekovicsnál. Változó esős s borongós idő volt.

2. Hétfőn. Reggel Somoskőy hozzám jöven, ötöt elkezdtem festeni; később Horváth Gábor, annakutána Jakovics s Gyürky voltak nálam a calculusaikat meg tudni; így a festésben turbálva, elmentünk járkálni a Dunapartra; — annakutána haza jöven, ismét a festéshez fogtam, de a gróf lehatván, a Szilágyi Mihály Decretumát adta in origine s egy párban a kezemhez, hogy azt vigyem el a híres Horváth Istvánhoz az Úrményi házba, a pecséten levő írásnak megfejtése végett, azzal az üzenettel, hogy mikor mehetek ismét érte. Horváth azonnal szemügy alá vette, de a szeme már nagyon fájtán, el nem olvashatta, hanem sokáig találgatta, végezetre azt mondotta, hogy maga fogja elhozni. Több Diplomákat mutatott; említettem, hogy nékem is vannak. Azt mondotta, hogy a gróf az 1473-ki magyar quietentiát és a Dictionári-

umait küldje el nékie. Ebéd után ismét festettem. Ide jöttek Máriaássy, Kapczy, Kandó, Zsarnay, János deák, Csapó, Bölcs házy, később Ragályi s Thomka Laczi ő említvén, hogy Bekény Pista itt van, elmentünk hozzá ő pedig otthon nem levén, Ottliknéhoz mentünk a Dorner házhoz ott Laczi aufführölt. Ott voltak Zoltán Feri, Bay Miklós, s ott eleinte beszélgettünk, pajkoskodtunk, később kártyáztunk. Ottlikné erővel leültetett a fortepianohoz. Eljövet Jeanette kikísért egészen, s megígértette velem, hogy holnap 12. órákor arra megyek sétálni délután 1-ig hozzá. Míg csak a kapun ki nem mentem, mindig nézett utánam. B. K-ról sokat beszélt volna, de én úgy tettem, mintha nem is tudnék róla semmit. Innen a Zrinyibe mentem, ott azt mondotta Madarassy, hogy látta a calculusomat s praeciarumom van. A vacsoránál beszélte a Jeanette Comtesse, hogy a Hagennel hogy bántak. Magyarul akart beszélni s elakadt; annakutána nyers tojást és hagymát hajigáltak hozzá. Igen szép tiszta meleg idő volt, délután egy kevés eső is esett.

3. *Keddén.* Reggel felkelvén, Somosköy hozzám jött s öt festetem 11-ig. 11-kor elmentünk a nagy piacra a Wachtparádét nézni. Onnan 12-kor elmentem ígéretem szerint a Bekény Jeanette ablaka alá, de Jeanette helyett az öreg Fáy-t találtam az ablakba. Ebéd után Madarassy, Somosköy és Kandó Feri jövéen hozzánk, Ferivel elindultunk Bekényék felé. Eleinte csak Zsanét s az atya voltak ott, s engem Katival szokása szerint mindig sequirozott, s faggatott, hogy tudok-e festeni és metszeni, de én mindeneiket erősen tagadtam. Vacsoránál a grófné gyászban volt. (Udvari gyászban, egy nagy hercegnét gyászoltak). Szép tiszta, nagyon meleg idő volt, estve felé borongós s szeles.

4. *Szerdán.* Reggel Máriaássy Menyus hozzám jövéen, s magyar ruhába öltözvén mindketten, elmentünk Apostolhoz, de ötöt otthon nem találván, ottan a bajúszunkat kifentük, s elmentünk a Curiára, a holott is 9¹/₂ órákor a Báró Bedekovics praesidiuma alatt Gosztonyi Ref. Assessor által 90-ed magammal Prókátornak feleskettettem; itten a Personális expeditora említvén azt, hogy a kiknek sietős a Diplomájok, menjenek el a kis Cancelláriára, s nevüket irassák fel; — oda mentem s felíratam. Innen Thomka Laczival elmentem Bekényékhez, itt beszélgettünk. Az öreg Bekény említette, hogy Patay Jancsival találkozott, és engemet vár, én tehát 11. után ő hozzá el is mentem, de odahaza nem találtam. Ebéd után Jancsi mindjárt értem küldött, ott találtam Both Pált is, a ki a nemességét akarván publicáltatni Szabolcsban, instanciát irt, s felolvasta a Harsányi Pali által irottat, — később minekutána rajta sokat neveltünk volna, haza ment a régi Documentumaiért, s azokat olvassgattuk. Ezután elmentünk Bekényékhez s ott kártyáztunk. Bekényné nagyon hitt Gyömrőre, de én nem ígérhettem magamat bizonyos okokból. 9-kor haza jöttem, s már itt várván a sok irás, ahoz fogtam: — egy szólt a Consiliumnak, melyben a gróf a Szabolcs vgyei protokullumokat felküldi, — más Doboka vgyének a gróf tisztjére tett panasz iránt, — 3-dik Kis Lajos Praefectusnak ugyanaz iránt, — 4-dik pedig Bónis Sámuelnek az iránt, hogy a Restaurációt a gróf minden esetre

sátor alatt kívánja tartani, — s ezeket 12 órára elvégeztem csinosan Meleg, de egy kevésbé szeles idő volt.

5. *Csütörtökön.* Reggel a titulusokat leírván, a grófnak az irásokat levittem, de a Consiliumnak tett felírásban vevén azt észre, hogy a gróf az esztendő számokat kihagyta, arra bátorkodtam reá emlékeztetni, melyre ő azt felelte, hogy, igazsága vagy az úrnak, tehát ne sajnálja leírni, azután maga hozza le, mert egy kis beszédem lesz vele. Ezt tehát ismét leírván, le vittem hozzá, a holott is ő a maga leveleit pecsételve s vélem is pakoltatván, minekutána elvégezte volna, így szólott hozzám: »Én csak az iránt kívánok az úrral értekezni, hogy az öcsém nekem említette, hogy az úrnak volna kedve Bécsbe, feljönni.« Én: Igenis Mtgos uram, ha azon grátiáját Mtgodnak megnyerhetném.« A gróf: »Tehát én igen szívesen felviszem az urat magammal, hanem én úgy akarnám, hogy ne csak egy kevés ideig lenne ott az úr, hanem huzamosabban, hogy ottan magát a Cancelláriánál is applicálhatná, — annyi igaz, hogy ottan nem oly hamar megyen a promóció, s megeshetik, hogy el kell várakozni 3—4—5 esztendeig is, de hiszen fiatal ember az úr, elvárakozhatna. A mi a nálam levő beneficiumot illeti: lesz az urnak nálam quártély, kosztja, gyertyája, fája és 200. ezüst forint fizetése, minthogy quasi Secretárius képen lenne az úr mellett.« Én: »Alázatosan köszönöm Mtgodnak irántam való határtalan grátiáját, én különben egészen a Mtgod bölcs tanácsára és jóakarására bízom magamat.« Az ezen véletlen szerencséből származott örömem olyan nagy volt, hogy a nálam levő Menyusnak és Kandó Ferinek alig tudtam magamat kifejezni, a kik is barátságos szerencse kívánásokat forró csókjaikkal jelentették ki. Innen egyenesen mentem velek Patay Jancsihoz, s nékie elbeszéltem, ő szinte nagyon örült. 12-kor haza indultam; ebéd előtt Laczi feljövén hozzám, nékie is elbeszéltem. Ebéd után Kapczy örömmel jött hozzám gratulálni; véle együtt elmentem a Diplomáért a Cancelláriára; Nyeviczkey is oda jött, s mind a hárman praeclárumot kaptunk. Szegény Menyus említette, hogy ő sufficienst kapott, de azért mindenütt azt mondjuk, hogy laudabilise van. Innen sétálni mentünk s én később haza. Oda jött Zsarnay Imre is s beszélgettünk egész estvíg. Tiszta napos, de erős szeles idő volt.

5. *Pénteken.* Reggel felkelvén, egy kis cseresznyemag kosárkát kezdettem metszeni; azután Kandó Feri, később Ragályi Károly jöven hozzám, s ez utóbbi gratulálván, együtt elmentünk Patay Jancsihoz; ebédre haza jöttem. Ebéd után ismét elmentem mindjárt Jancsihoz s sokáig beszélgettünk; annakutána én haza jöttem s az atyámnak e következő levelet írtam: »Drága K. U. A. A tegnapi, éltem jövendő állapotjára nézve nagyon nevezetes napnak rám derült két nevezetes örömeit, fiúi tiszta nyílt szívűséggel sietek biztos atyai kebelébe kitárni stb.« Itt leírtam az egész történetet, hogy már bécsi lakossá lettem, Szeles csúnya idő volt.

7. *Szombaton.* Reggel a gróf lehivatván, az ország rendszeres munkáival elküldött, hogy azokat köttessem be; de úgy, hogy hétfőn reggelre készen legyenek. Egersersmind a gróf Andrassy sekretáriusát

hínam el hozzá, a kit én kétszer is kerestem, de teljességgel reá nem akadtam. Innen haza jövén, Kandó Feri, akinek is a gróf Bethlentől kapott kucsmámat oda ajándékoztam, és Ragályi jöttek hozzám, akikkel is együtt elmentem Patay Jancsihoz, s ott mulattam egész 2. óráig. Ebéd után ismét oda mentem, s ott mulattam 9-ig. Ekkor Kuns Lajos jövén hozzám, véle beszélgettem 11-ig. Kemény, hideg szeles idő volt.

8. *Vasárnap.* Reggel Kandó Feri hozzám jövén, együtt elmentünk templomba; de ottan német prédikáció levén, csakhamar kijöttünk, s elmentem Matkovicsékhoz búcsúzni; s az asszony levelet kívánván irni a férjének, meg kért, hogy holnap, még ha nem indulunk Szabolcsba, menjek el hozzá; a mit én meg is ígértem. Emmi egy Stambuch levelet is adott, hogy arra írjak valamit, s én otthon hirtelen csak ezt irtam, ámbár csinosan reá: »Lepke módra reppen éltünk« s. a. t. Innen 12-kor elmentem Fogarassyhoz s nékie elbeszélvén új státiómat, nagyon örült rajta: ott mulattam 2-ig. — Ebéd után Kandó Feri hozzám jövén egy darabig pipázgatásunk után elindultunk járkálni; de Balog Imrét előtalálván, véle együtt felmentünk Budára a várba, s ott mulattunk 7-ig; ott volt a gróf Thuronné komornyikja is, egy erdélyi magyar ember Sós Jancsi és egy bizonyos Vida nevű jurátus. Innen a Hajóba mentem, s ottan többekkel öszve jövén, beszélgettem sokáig. Tiszta de hives idő volt.

9. *Hétfőn.* Reggel a gróf lehivatván, három irni valót adott a kezembe. Egy levelet a Superirtendensnek bizonyos Várady nevű esperest Coadjutor Curator elleni panasza éránt. Más levelet Fáy Ferencznek az éránt, hogy a Pataki iskolában a gróf a vármegyének felállítását meg nem engedheti; azt mindazonáltal nem ellenzené, ha egy kis tudós társaság állíttatna fel közöttök. A harmadik csak egy zálogos contractusnak volt az alapja, mellyet a gróf a Kövesdy Lászlóval bizonyos fekvő jószágok éránt léssen kötendő. Ezeket leirván (Fáynak Sebők irt) a gróf Sebőknek és Apostolnak testimoniumaikat adta leirni, melyeket én elkészítvén, elmentem a könyvkötőhöz s egy darabból két árkus hibázván, Landererhez, a könyvnyomtatóhoz; innen pedig Kapczyhoz mentem, ott találtam Takácsot is, a Bárczay Ferencz pomázi tisztartóját, a kivel megismerkedtem s kivált ő nagyon nagyon örültünk. Innen elmentem Ottliknéhez, de Ónody Borcsának levelet akarván irni, megkért, hogyha lehet, estve menjek el. Ebéd után legelőbb is a könyvkötővel való dolgom végeztem el, azután pakolgattam, ezt elvégezvén, Matkovicsékhoz mentem; az asszony is otthon levén, s megtudván, hogy a grófnak Sekretáriusa lettem, egészen másféleképen fogadtak, s megígérte, hogy a férjének szóló levelet még ma elküldi hozzám, a mit teljesített is. Innen Ottliknéhez mentem az Ónody Borcsának szóló levelet által adta. Mutattam nékie a Bónis Samunak készített szarúpotharát, és a Somoskőy képét. Innen haza jövén, Kandó Feri, Sárközy, Apostol, Thomka Sándor voltak nálam búcsúzni, s különböző leveleket is adtak át kézhez szolgáltatás végett. Reggel hó esett, s ámbár az elolvada, egész nap hideg idő volt.

10. *Kedden.* Reggel a grófnétől, Petrov és Laczitól elbúcsúzáván; a gróffal elindultam Kállóba a gyűlésre. Délre Hatvanba, éjszakára pedig

Kövesdre jöttünk. Ez nap semmi egyéb nevezetesség nem történt, hanem hogy a hó délig mindig szemközt vágván s kemény hideg szél fútván, alig volt kedvünk szólni is egy-két szót, hanem csak pipázással töltöttük az időt.

11. *Szerdán.* Kövesdről 6-kor megindulván, 9-kor Luczra értünk, a hol már várt bennünket Vay István, sz. bíró és Mikes az esküdt, s az ő javallásukból — mint hogy a Tiszán nagy hab volt, Löknél mentünk által a Tiszán; én az esküdttel ültem a Vay kocsiában, s Lökön ebédeltünk. Ott hallottam a kis Esztiótól, hogy szegény öreg Bónis Ferencz meghalt, s hogy Zsanét N. Faluba jön lakni. Innen ebéd után mindjárt elindulván, jókor beértünk Kállóba, s ottan Patay Laczi, Bónis Samu, Márczy, Katona s többek, kik elcsudálkoztak, mikor említettem, hogy sekretáriussá lettem. Márczynak a levelet által adtam, Zoltán Ferivel elmentünk Kállay Lillához. Annakutána pedig Bónis Samuval beszélgettem hosszasan. Nagy Károlynál is voltam, s ott néztem mint isznak a sok nemesek. Vacsora után a gróf tudakozódott tőlem, hogy mit hallok a Restaurációról? Én mondtam, hogy az esküdttől azt hallottam, hogy az a szug, a merre eljöttünk, mind Ördögöt akarja; s hogy Vay István másodiknak szándékozik; s hogy a grófné megigérte az esküdtnek, hogy gondja lesz rá; hogy Földváry nagy Ördögista; hogy a szín alatt tartandó restaurációt nem hagyják helybe, attól tartván, hogy le fog törni.

Jegyzet: Itt a napló megszakad, s hiányzik máj. 1-ig.

Folytatás.

Május 1. Kedden. Reggel a bátyám Samuval találkoztam, s egy kevésbé bosszankodott, hogy szállást nem kerestem nékie, de hiában, én oka nem voltam, s kis szálában ebédeltünk mintegy 30-an. Samu is nálunk volt. Délután mindég a nemesek einzugját bámultuk. Ördögnek a Patay pártja az ablakját is mind beverte, s a vármegye házához is be akartak rontani. Változó szeles idő volt.

2. *Szerdán.* Reggel már 6 $\frac{1}{2}$ órakor a rettenetes sok nemesség a Patay részéről begyűlvén, a főispán által a Restauráció végett a vármegyeháza udvarán készítettett színbe, s ott nagy lármákkal kiáltozván; »Patay V. Ispán vivat!« — minekutána a zöld zászlókkal berohanó zöld sapkás előljáróktól vezéreltetett Ördögistákat több izben még a vármegye udvaráról is kinyomták volna; a főispán lement közzéjük, s alig adhatván elő nagy munkája után is mostani egybengyülések célját; a kandidátusok neveit szavatolásra bocsájtotta, s délutáni 4. óráig tartván a voksolás, akkor Patay István 2970. vokssal 1098. ellen (mely az Ördögé volt) első alispánnak elválasztatott; 5-kor ültünk az ebédhez mintegy 200-an, s tartott gyertyagyújtásig; akkor a bátyámmal együtt elmentünk Pataynéhoz, onnan pedig az atyámhoz, a kit is Patayhoz elhíván, egy darabig ott beszélgettünk; annakutána pedig a bátyámtól — mint hogy holnap már okvetetlen haza kelletik mennie Munkácsra — elbúcsúzván, lefeküdtem. Szép tiszta de szeles idő volt.

3. *Csülörtökön.* Reggel az apámtól elbucszúván, ismét a Restauráció munkájához fogtunk; de ismét nem mehettünk tovább a főnótarius-ságnál, minthogy a második V. Ispánság is votumra ment Vay János és Kállay Gergely között, kik közzül az utóbbi választatott el. A mai ebédnél 150-en voltunk. Ebéd után véghetetlen nagy volt örömem, mert Márczynál pipázgatván, hirtelen Patay Jancsi repült karjaim közé, kiről a szüleitől azt hallottam, hogy betegen fekszik otthon. Azután véle együtt elmentem az anyjához és testvéreihez, kik véghetetlen szívesen láttak, s jó darabig ott mulatván vigan vélek, felkísértem őket a grófnéhoz. Jancsi hálásra is hozzám jött, s ismét panaszkodott szegény, hogy nagyon rosszul megalégedett a világgal, s élni sem kívánna, ha én nem volnék. Napos, de hives, szeles idő volt.

4. *Pénteken.* Reggel a főiskálisok választatásán kezdvén a főispán a Restaurációt, 12 órára el is végezte egészen. Bónis Samu alszolgabíróvá lett. Engem pedig, s a bátyámat kincvezett a főispán Assessornak s fel is esküdtem. Ebéden Patayék s Bekényék mindnyájan nálunk voltak ebéden. Én Patay Katicskával ültem által ellenben és sokat tréfáltam véle. Délután is többnyire nálók ültem, s annyit tréfáltam vélek, hogy Katicska azt nyilatkoztatta ki, hogy nagyon elhamisodtam Pesten; persze azt is kivallattam véle, hogy csakugyan férjhez megyen Zoltán Jancsihoz; ámbár még a mint mondá egészen nem bizonyos, s még meg is változhatik s az asszonyi nem citelkeitja szerint az én Cour csinálásomat is annak rendi szerint elfogadta a vacsoránál (minthogy nálók vacsoráltam, nagyon invitált mind Ránkra, mint Madára az alatt az idő alatt, míg itthon mulatok). Borongós szeles idő volt.

5. *Szombat.* Reggel Bónis Samu megjelenvén nálam, s az együtt való hazamenetelre felszólítván, én mindenemet öszve pakoltam s a Samu hajdújának által adtam. Ennekutána bementem a grófékhoz búcsúzni. A gróf ekképen eresztett el: »*Én tehát mostan az urat haza bocsátom; vagy 3 hét múlva az-mban, ha tetszik elébb is feljöhet az úr Bécsbe, hanem csak hogy ne sajnáljon az úr engemet előre tudósítani, hogy Pesttől a rendeléseket megtehessem. Már Pestig találjon az úr valamely módot hogy feljöhesse. Én ugyan a Pataki egzáménre szándékozom lejönni, de szabadságot nyerendek-e? bizonyosan nem tudom. Minden esetre a Pataki ekzámént bevárhatja az úr.*« Ennekutána magamat gratiájába ajánlván, a grófnénak s a konteszeknek kezét csókoltam. A grófné ezeket mondotta hozzám: »*No szerencsés jó utat kívánok; hát Bécsben meglátjuk egymást; az anyját csókolom, az atyját köszöntöm.*« Kérdezvén továbbá, hogy kivel megyek haza? s én mondván, hogy Bónis Samuval; az öreg Bónisnak meghagyta mondaní, hogy sajnálja, hogy tegnap olyan hamar el jött, s el se búcsúzatott tőle. Ő mindenkor nagy becsülője volt, s ezennel általam búcsúzik el tőle. Meiyeket én Bónisnak meg is mondván, ő azonnal felment a grófnéhoz; én pedig először elmentem a patikába s ott az atyám által reám bízott *vinum medikátum* praescriptióját leirattam; annakutána elmentem Patayékhoz búcsúzni, s ott jó darabideig mulatván, mindnyájoktól elbúcsúztam; szegény Jancsit háromszor is öszvecsókoltam. Annakutána

visszamentem a vármegye házához, a hol is Bónis Samuval találkoztam, együtt ismét visszamentünk Patayékhoz s ekkor ismét elbúcsúztunk; s említették Katinak, hogyha még egyszer vissza megyek, teljesítendie a tegnapi fogadását? — De nem akart reá állani, mert tegnap délután a mint másodíkszor elbúcsúztam tőlök, az ablakjok alatt menvén el; a mint annakutána a Hermin anyja unszolására, hogy kérdezem csak Katit, hogy tegnap mit mondott felőlem? — sok esedezésem s kézcso-kolásaim után kivallattam véle; a többi leányoknak azt mondotta, hogy ő engemet úgy szeret, hogyha még harmadszor vissza mennék mindjárt megcsókolna, de megtiltotta, hogy senkinek is ki ne beszéljem, mert ezt is nagy orczapirulással vallotta meg; s midőn én teljesítéseért esedeztem volna, azt felelte, hogy vegyem úgy mintha megcsókolt volna. S ezzel be kellett érnem. Minekutána a grófok is elmentek volna, mi is kiindultunk Kállóból Nagyfalú felé. Az öreg Bónis, Máriássy Pista egy kocsin, én, Bónis Samu és Terhes Doctor máson; Barnabás pedig Mikeczczel a patvaristával egy szekeren. Terhes az uton említette, hogy a válópere már felküldetett a kir. táblára, s mihelyt elválík a mostani feleségétől, azonnal megházasodik. Nyiregyházán ebédeltünk s délutáni 4 óraker sűrű eső s hideg szélvész között csakugyan beértünk az általam oly rég ohajtott Nagyfaluba. Itt ha oly csúnya idő nem lett volna, azonnal szerettem volna által szaladni Katicskához; s ki tudni, ha vajjon igazán szeret-e még, vagy pedig a Majos Danitól s Kandó Feritől hal-lott hír csakugyan való; de az idő mostohasága ezen szándékomban meggátolván; az öreg Bónis, a pap, a Bernáth Gida s a Máriássy tár-saságában nagyon unalmasan töltöttem az időt; mert Samu többnyire mindig az anyjánál s Karolin testvérénél levén; az egész társaság pedig szüntelen a Restaurációval való meg nem elégedésekről diskurálván előt-tem; természetes dolog, hogy nem a legnagyobb mulatságom lehetett, annyival is inkább, mivel úgy kellett a dolgot vinnem, hogy mind a grófom becsületét védelmezzem, mind pedig vendég létemről meg ne felejtkezzem; ámbár igazság szerint úgy hiszem a házigazdáknak kelle-tett volna kissé eszmélniök s szemöket felnyitniök. Mind e mellett is a kívánt 11. óra elérkeztvén nyugalomra hajtani fejünket; az idő nagyon csúnya szeles hideg és esős volt ugyan, mind azáltal igen jó annyiban hogy a csaknem már gyökerében is elszáradt vetések és növények jól megáztván, új életet nyertek.

CZÉKUS LÁSZLÓ.

